

Pinja Nygren

**Opastejärjestelmän visuaalisen ilmeen konseptointi
Seinäjoen keskussairaalalle**

Opinnäytetyö

Kevät 2012

Kulttuurialan yksikkö

Muotoilun koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuurialan yksikkö

Koulutusohjelma: Muotoilun koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Graafinen muotoilu

Tekijä: Pinja Nygren

Työn nimi: Opastejärjestelmän visuaalisen ilmeen konseptointi Seinäjoen keskussairaalalle

Ohjaaja: Anne Kuusela, Esa Savola, Saija Sillanpää

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 75

Liitteiden lukumäärä: 6

Opinnäytetyön aiheena on konseptoida Seinäjoen keskussairaalan opastejärjestelmälle visuaalinen ilme. Tavoitteena on luoda yhtenäinen, esteetön ja johdonmukainen ulkoasu, joka helpottaa käyttäjää liikkumaan opastejärjestelmän sijoitusympäristössä.

Opinnäytetyö jakautuu kahteen osaan; kirjalliseen ja produktiiviseen. Produktio sisältää ohjeiston, jossa ilme esitellään. Kirjallisessa osuudessa pohditaan, millainen vaikutus opasteiden ilmeellä on informaation välittymisessä sekä millainen rooli piktogrammeilla on. Kysymyksiä selvitetään lähdekirjallisuuden ja vertailututkimuksen avulla. Viitekehyksenä työssä toimii universaali suunnittelu, jonka kautta peilataan työtä.

Avainsanat: Informaatiografiikka, konseptointi, opasteet, piktogrammit, universaali suunnittelu, vertailututkimus

SEINÄJOKIUNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Culture and Design

Degree programme: Design

Specialisation: Graphic Design

Author/s: Pinja Nygren

Title of thesis: Concept for the Visualization of a Signage System for Seinäjoki Central Hospital

Supervisor(s): Anne Kuusela, Esa Savola, Saija Sillanpää

Year: 2012 Number of pages: 75 Number of appendices: 6

This thesis is about designing a signage system's visualization concept for Seinäjoki Central Hospital. The main goal was to create a consistent look, that guides the user how to move in the signage system's environment.

This thesis is divided in two parts; the report and the productive part. The productive part holds the graphic guidebook.

The report is about studying the role of pictograms and the importance of signage system's visual appearance in information transmission. Design solutions are reflectes through universal design and accessibility.

Keywords: Information design, concept, universal design, pictograms, signs, benchmarking

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
Käytetyt termit ja lyhenteet	8
1 JOHDANTO.....	10
1.1 Aiheen valinta.....	10
1.2 Ongelman määrittely ja tutkimuskysymykset	10
2 ETELÄ-POHJANMAAN SAIRAANHOITOPIIRI	12
2.1 Opasteiden kohderyhmä	12
2.2 Asiakkaan toimeksianto	13
3 OPASTEJÄRJESTELMÄT	14
3.1 Nykyisen opastejärjestelmän ilme	14
3.2 Visuaalinen ilme	17
3.3 Projektin prosessinkulku, tutkimusmenetelmät ja viitekehys	18
3.4 Lähdekirjallisuus.....	25
3.4.1 Opasteiden formaatti.....	25
3.4.2 Typografia.....	27
3.4.3 Värien ja valaistuksen vaikutus havainnointiin	31
3.4.4 Piktogrammit	34
3.5 Vertailututkimus.....	36
3.5.1 Materiaalin kerääminen.....	37
3.5.2 Tulosten analysointi	37
3.6 Tutkimustulosten arviointi ja hyöty	46
4 PRODUKTIO.....	48
4.1 Ideointia tutkimusmateriaalien pohjalta	48
4.2 Konseptiehdotusten muotoutuminen ja jatkokehittäminen	53
4.3 Ehdotusten yhdistäminen yhdeksi kokonaisuudeksi	57
4.3.1 Ulko-opasteet.....	57
4.3.2 Sisäopasteet	60

4.3.3 Opastejärjestelmää tukevat sovellukset.....	67
5 GRAAFISEN ILMEEN YLLÄPITÄMINEN JA TOTEUTTAMINEN ..	69
5.1 Opastejärjestelmän ohjeistaminen	69
5.2 Ilmeen kehittäminen	70
6 POHDINTA.....	71
6.1 Tavoitteiden onnistuminen	71
6.2 Työn hyödynnettävyys	72
LÄHTEET	73
LIITTEET	76

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Sairaalan sisäopasteet vuosina 2010-2011	15
Kuvio 2. Seinäjoen sairaalan ulkoalueen opastus vuosina 2010-2011	16
Kuvio 3. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin vanha ja uudistunut logo	18
Kuvio 4. Opastekonseptin prosessikulku	19
Kuvio 5. Tuoteidean kolme osaa, jotka määrittelevät konseptin Crawfordin mukaan	20
Kuvio 6. Universaalin suunnittelun peruseriaatteen	22
Kuvio 7. Opasteen havainnointitilanteita	26
Kuvio 8. Ylä- ja alapidennysten rakentama sanan muoto	29
Kuvio 9. X-korkeus ja horisontaalinen leveys lisäävät sanan luettavuutta	30
Kuvio 10. Yhtenäiset kirjainten muodot, Helvetica Regular	30
Kuvio 11. Opasteisiin valitut värit	32
Kuvio 12. Väriin vaikuttavat kahdeksan tekijää Karin Fridell Anterin mukaan	32
Kuvio 13. Piktogrammien ilmeitä Olympiakisoista (Olympic Games Museum)	36
Kuvio 14. Tampereen yliopistollisen sairaalan opasteita	38
Kuvio 15. Terveyskeskus Haartmanin opasteet	40
Kuvio 16. Kauppakeskus Kampin opasteet, kuvat Riina Roms	41
Kuvio 17. Näkövammaiskeskus liriksen opasteet	42
Kuvio 18. Kuntoutuskeskus Synapsian opasteet	43
Kuvio 19. Eskoon sosiaalipalvelujen toimipisteen opasteet	44
Kuvio 20. Taulukko tutkimuksessa vertailtuista osista	45
Kuvio 21. Syventävien opintojen aikana toteutettu ilme	48
Kuvio 22. Piktogrammien kuvaustavan suunnittelua	49
Kuvio 23. Piktogrammien kuvaustavan tarkentamista	49
Kuvio 24. Piktogrammien liiallinen käyttö	50
Kuvio 25. Lontoon metrokartta (Transport for London)	51
Kuvio 26. Lattiaviivan ja pysäkki-idean hahmottaminen	51
Kuvio 27 Pysäkki-idea, lattiaviiva ja kartta	52
Kuvio 28. Opastejärjestelmän pictogrammien suunnitteluprosessia	54
Kuvio 29. Piktogrammin erottuminen	55
Kuvio 30. Käytäväkartan rakenne	56
Kuvio 31. Ulko-opasteet, aluekartan grafiikka, havainnekuva	58

Kuvio 32. Ulko-opasteet, viittaopasteet, havainnekuva.....	59
Kuvio 33. Ulko-opasteet, tunnistusopasteet, havainnekuva.....	60
Kuvio 34. Pääsisäänkäynnin kartta, havainnekuva	61
Kuvio 36. Käytäväkartta, havainnekuva	62
Kuvio 37. Viitta-opasteet, havainnekuva	63
Kuvio 38. Hissiopaste, havainnekuva	64
Kuvio 39. Rakennusosatunnisteet, havainnekuva.....	65
Kuvio 40. Huoneistotunnisteet, havainnekuva	66
Kuvio 41. WC-tunnistus, havainnekuva	66
Kuvio 42. Ilmettä tukevat sovellukset	68

Käytetyt termit ja lyhenteet

- Informaatiografiikka** Informaatiografiikka on tieteen ala, joka keskittyy viestin sisällön esittämiseen kontekstin vaatiman tavan mukaan. Samalla se tukee tuotteen ja käyttäjän välistä kommunikaatiota. Informaatiolla on koko ajan suurempi rooli yhteiskunnassa. Sen jäsentäminen auttaa käyttäjää löytämään oleellisen tiedon suuren informaatiomassan seasta. Muotoilijalla on mahdollisuus jäsentää tietoa ja auttaa käyttäjää ymmärtämään tuotetta tai palvelua. (Jacobson, 1999, 84-86.)
- Konseptointi** Konseptointi on suunnitteluprosessi, jossa keskitytään esisuunnitteluun (Keinonen, Jääskö 2004, 57).
- Piktogrammit** Piktogrammit ovat kuvan tapaisia merkkejä, jotka kuvaavat tapahtumaa tai toimintaa. Ne ovat riippuvaisia kontekstista ja käyttäjäryhmän kyvystä ymmärtää kuvan tarkoitus.
- Universaali suunnittelu** Universaalissa suunnittelussa pyritään suunnittelemaan tuote tai palvelu, joka on kenen tahansa käytettävissä. Käyttäjän henkilökohtaiset kyvyt eivät saa rajoittaa tuotteen käyttöä.
- Vertailututkimus** Vertailututkimus, eli esikuva-analyysi, on keino oppia olemassa olevien mallien ja ratkaisujen pohjalta. Tutkimustapa vertailee tuotteita tai palveluja keskenään. Näin pyritään löytämään toimivia malleja, joita on mahdollista hyödyntää ja jalostaa omaan tuotteeseen tai palveluun. Vertailututkimuksesta saatuja hyötyjä ovat esimerkiksi prosessin laadun parantaminen ja heikkouksien tunnistaminen omassa tuotteessa. Vertailun

muihin vastaaviin tuotteisiin tai palveluihin lisää myös suunnittelijan omaa ymmärrystä suunniteltavasta tuotteesta. (Housley 1999, 74-75.)

1 JOHDANTO

1.1 Aiheen valinta

Opinnäytteen aiheena on opastejärjestelmän visuaalisen ilmeen konseptointi Seinäjoen keskussairaalaan. Opinnäyte jatkaa syventävien opintojen projektia, jossa perehdyin informaatiografiikkaan ulko-opasteiden ilmeen suunnittelun kautta. Opinnäytetyössä jatkan Seinäjoen keskussairaalan opasteiden ilmeen konseptointia. Nyt mukaan on otettu sairaalan asiakkaille suunnattu koko opastejärjestelmä, joka koostuu ulko- ja sisäopasteista.

Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jossa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä (Tuomi, Sarajärvi 2012, 81). Tutkimusmenetelminä käytetään vertailututkimusta, jossa vertailun kohteena on kuusi erilaista opastejärjestelmää. Lisäksi lähdekirjallisuuden avulla selvitetään toimivan opasteen ilmeen elementtejä.

Produktiivinen osio käsittää konseptiehdotuksen mahdollisesta opastejärjestelmän ilmeestä. Keinonen ja Jääskö (2004, 29–33) tuovat esille, että vaikka konseptoinnin aikana määritellään tuotteelle tai palvelulle päälinjat, on mahdollista samalla tutkia ja kokeilla muitakin näkökulmia lopullisen tuotteen toteuttamisessa. Lopullinen konseptiehdotus kootaan opastejärjestelmän graafiseen ohjeistoon.

On kiinnostavaa tietää, mikä tieto on oleellista käyttäjälle ja miten tarpeellinen tieto saadaan erottumaan muusta tietoa tukevasta informaatiosta. Graafisen muotoilijan on mahdollista helpottaa käyttäjää ymmärtämään tai tulkitsemaan töitään jäsentämällä informaatiota. Kaikkeen graafiseen työhön liittyy jollain tapaan tiedon välittäminen. Oli kyseessä sitten elokuvajulisteen, kirjan kannen, opasteiden tai tapahtuman nettisivujen suunnittelu.

1.2 Ongelman määrittely ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on rakentaa toimiva opastejärjestelmän konsepti, joka palvelee käyttäjien lisäksi myös organisaation yrityskuvaa. Sairaalaympäristöön

saattaa liittyä kiirettä ja epävarmuutta. Ilmeeltään selkeiden ja johdonmukaisten opasteiden avulla tilasta tai miljööstä saa luotua luotettavan ja positiivisen kuvan.

Opasteet sijoitetaan tietyille paikoille ohjaamaan käyttäjää oikeaan suuntaan, näyttämään reitin määränpään ja havainnollistamaan käyttäjälle missä hän on. Andreas Uebele (2007, 7) lainaa teoksessaan Signage Systems yhtä Saksan merkittävimmistä graafisista suunnittelijoista, Otl Aicheria, joka on suunnitellut vuoden 1972 Münchenin olympialaisiin urheilulajeja kuvaavat piktogrammit.

Knowing where I am, my location, is the precondition for knowing where I have to go, wherever it may be.

Aicher kiteyttää ihmisten tarpeen tiedostaa oma paikkansa eri miljöössä sekä mahdolliset tilan tai alueen kulkuväylät. Esimerkiksi ensimmäistä kertaa uudessa kirjastossa vieraileva asiakas joutuu tekemään monia ratkaisuja etsiessään kirjaa, jota hän on tullut lainaamaan. Mikä kaupungin rakennuksista on kirjasto? Kuinka parkkipaikalta pääsee kirjastorakennukseen? Onko kirjasto auki, kun ovi kuitenkin on kiinni? Kuinka kirjahyllyjen välistä löytää takaisin ulko-ovelle? Suunnittelijan täytyy selvittää käyttäjien tarpeet ja ajatusmallit tavoitteiden lisäksi ennen projektin aloittamista, jotta työstä tulee toimiva.

Tutkimusongelmista muodostuivat vastaavat:

- Miten opastejärjestelmän visuaalisuus vaikuttaa informaation välittymiseen?
- Onko kuvan avulla mahdollista viestiä tarpeellinen sanoma sairaalaan sijoitettavassa opastejärjestelmässä, vai ovatko ne vain visuaalinen lisä opasteissa?

Opinnäytetyössä tehtäviä ratkaisuja lähestytään universaalien suunnittelun kautta.

2 ETELÄ-POHJANMAAN SAIRAANHOITOPIIRI

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kanssa. Sairaanhoitopiiri tarjoaa erilaisia hyvinvointi- ja terveystalvveluja ja sen toimialueeseen kuuluu 20 suomenkielistä lähialueen kuntaa. Alueella asuu yhteensä noin 200 000 asukasta. (Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri [Viitattu: 6.3.2012].)

Opinnäytetyö on osana HospiCaseY-hanketta, joka on sairaanhoitopiirin tutkimushanke. Hanketavoitteena on soveltaa käyttäjien kokemuksia ja näkemyksiä uuden keskussairaalan laajennusosan, Y-talon, rakentamisessa ja suunnittelussa. Hanke on aloitettu vuonna 2009. (Yli-Karhu, Kotilainen, Nykänen & Porkka 2011, 11-13.)

Uuden Y-talon valmistumisen myötä elokuussa 2012, kantasairaalan opasteita ollaan uusimassa ja päivittämässä, sillä osa sairaalan toiminnoista muuttaa uuteen Y-taloon. Sairaanhoitopiirin yhteyshenkilönä on suunnittelija Tiina Yli-Karhu.

2.1 Opasteiden kohderyhmä

Seinäjoen keskussairaala-aluetta käyttää päivittäin henkilökunnan lisäksi sairaalan asiakkaat, jotka muodostuvat Seinäjoen kaupungin sekä lähiseutujen asukkaista. Tarkkaa kohderyhmää on hankala määrittää, sillä jokainen sairaanhoidon palveluja tarvitseva henkilö pystyy hakeutumaan alueelle. Tällöin mahdollinen opastejärjestelmän loppukäyttäjä saattaa olla eteläpohjalaisen asukkaan lisäksi esimerkiksi ranskalainen vaihto-oppilas.

Opastejärjestelmän kohderyhmä pystytään rajaamaan kuitenkin ulko- ja sisäopasteiden perusteella. Kun kohderyhmäläinen saapuu alueelle, hän tulee joko autolla, pyörällä tai kävellen. Ulko-opastuksen ilmeen suunnittelussa on huomioitava alueen liikenteen sujuvuuden takaaminen. Samoin käyttäjän vaivaton opastaminen paikoitusalueelta sairaalarakennukseen on oltava toimivaa.

Sisällä kohderyhmä liikkuu pääsääntöisesti kävellen, mutta myös esimerkiksi pyörätuolia tarvitsevat kohderyhmäläiset on huomioitava, että opasteet ovat saavutettavissa ja niiden käyttäminen on ergonomista.

Opastejärjestelmän ilmeen suunnittelussa ei ole otettu huomioon henkilökunnalle erikseen suunniteltuja opasteita, eikä logistiikan vaatimaa opastusta.

2.2 Asiakkaan toimeksianto

Sairaanhoitopiiri on tehnyt Y-talon opastushankkeen puitteissa kyselyn, jossa tiedusteltiin millaisia toiveita uudelta opastejärjestelmältä toivottiin. Kysely oli osoitettu henkilöstölle, jotka tietävät kuinka loppukäyttäjät liikkuvat sairaalan alueella ja missä vaiheessa opastusta asiakkaat joutuvat eksyksiin ja kysyvät esimerkiksi apua perille pääsemisessä. Pääsääntöisesti he ovat ehdottaneet parannuksia kantasairaalan nykyisen opastuksen pohjalta. Samoja vastauksia on siis mahdollista hyödyntää myös kantasairaalan opasteiden konsepti-ilmeeseen.

Eniten toiveita koko opastuksen ilmeeseen liittyen oli tullut värikoodeista, suuremmista teksteistä ja opasteiden sijoittamisesta alemmaksi. Sisäopastukseen toivottiin yhteneväisyyttä potilaskutsukirjeen ja alueella olevan opastuksen kanssa. Samoin kaivattiin lisää kerrosmerkkejä ja opastusta uloskäynneille. Ulko-opastukseen toivottiin paikoitusalueiden opastamista ja opasteiden valaistuksen huomioimista.

Lisäksi sairaanhoitopiiriltä toivottiin, että opasteiden tekstiosuus tulisi suomen lisäksi ainakin ruotsiksi.

3 OPASTEJÄRJESTELMÄT

Richard Saul Wurman esittää että suurin osa dataa, jota käsittelemme päivittäin, ei ole oleellista. Oleelliseksi se muuttuu vasta kun se on tutkimuksen tai tekemisen takia syntynyt tuote. Esimerkiksi maalaus tai kirjoitus. Hän kuvaa että data muuttuu informaatioksi, kun se on järjestetty, muunneltu ja esitetty siten, että sillä on jokin tarkoitus. Informaatio on siis kommunikaatiota varten luotu tuote. (Jacobson, Shedroff 2000, 270.)

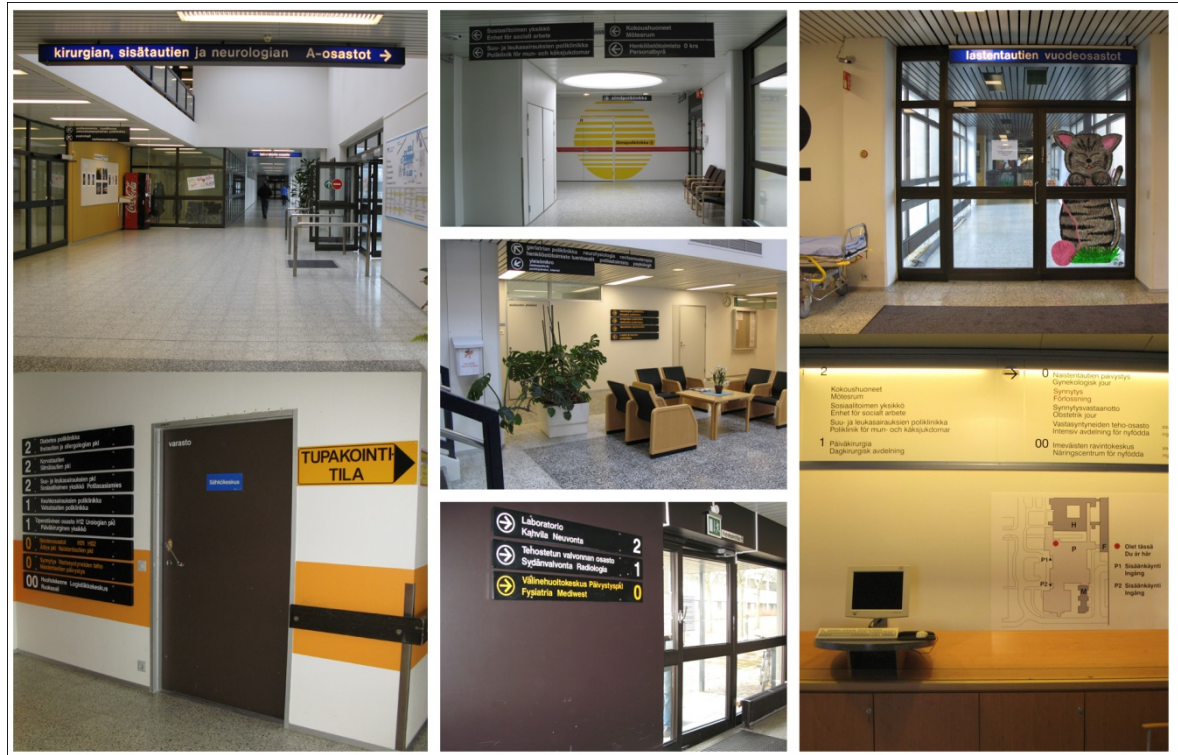
Sairaala-alueen käyttäminen ja siellä liikkuminen on mahdollista muuntaa datasta informaatioksi opasteiden avulla. Opasteet kertovat käyttäjälle oleellisen informaation ja auttavat häntä kokemaan onnistuneen matkan alueelle saapumisesta lähtien ja määränpäähän asti. Jotta datasta informaatioksi -prosessi onnistuu, täytyy suunnittelijan tuntea käyttäjäryhmä, tietää mitä tietoa he etsivät opastusprosessin eri vaiheissa ja kuinka he suodattavat sitä. Lisäksi on tiedettävä millaisia ennakkoluuloja tai esitietämystä heillä on paikasta. Siten informaatio voidaan jäsentää ja hierarkioida järjestykseen, mistä on eniten hyötyä käyttäjälle opastusta vaativassa tilanteessa.

Opastejärjestelmän voidaan ajatella olevan eräänlainen tilan käyttöliittymä, jonka avulla tilan käyttäjä osaa liikkua alueella ja löytää sen mitä on etsimässä. Opastejärjestelmä voidaan jakaa paitsi ulko- ja sisäopasteisiin niin myös eri opastetyyppien perusteella. Gibson (2009, 47) on jakanut opastetyypit tunnistus- (identification signs), suuntaava- (directional signs), ohjaava- (regulatory signs) sekä kartat- (orientation signs) kategorioihin. Jokaisella opastetyypillä on oma tehtävänsä opastejärjestelmässä, eikä jokaiseen opastetyyppiin kuuluvaa opastusta välttämättä löydy kaikista opastejärjestelmistä.

3.1 Nykyisen opastejärjestelmän ilme

Ennen produktion aloittamista, tutustuin sairaalaan nykyisiin opasteisiin (Kuvio 1). Sisäopastuksen ilme on ensisilmäyksellä raskaan oloinen. Opasteiden pohjat ovat mustia ja tekstit on kirjattu valkoisella tai oranssilla värillä. Oranssi väri kertoo mitä opastettavista kohteista löytyy kyseisestä kerroksesta. Mustat opasteet kuitenkin

tuntuvat raskailta. Lisäksi osa opasteista on valo-opasteita, joiden tausta on tummansininen tai punainen. Vaikka opastetekstit ovat isoja, niin tyhjää tilaa niissä on vähän. Sen takia tuntuu, että tekstiä on vaikea lukea. Useaan paikkaan on lisätty erillisiä A4-tulosteita, joiden avulla on päivitetty opasteita.

Kuvio 1. Sairaalan sisäopasteet vuosina 2010-2011

Sisäopastuksen ilmeen suunnittelua haastaa eri rakennusosien vaihtelevat ilmeet. Esimerkiksi P-osan opastus eroaa ilmeeltään muusta sairaalan opastuksesta. Rakennusosa on valmistunut vuonna 2007 ja arkkitehti on päättänyt rakennuksen opastamisesta. Siellä opasteet ovat vaalean harmaita. Niiden yleisilme on asiallinen ja kevyempi, mutta vaarana on, että ne hukkuvat ympäristöönsä. Kontrasti opasteiden ja opasteen taustan kanssa ei ole tarpeeksi suuri.

Suurin ongelma sisäpuolen opasteissa on rakennusosatunnusten puuttuminen. Koko opastaminen alkaa potilaskutsukirjeestä, jossa käyttäjää pyydetään saapumaan esimerkiksi H-osan toiseen kerrokseen. Sisälle päästessä, pääsisäänkäynnin aulassa olevasta kartasta pystyy katsomaan missä H-osa on. Matkan aikana ei kuitenkaan missään muussa vaiheessa mainita rakennusosia,

vaan opasteet ohjaavat käyttämällä suoraan yksiköiden nimiä. Lisäksi uloskäyntejä ei ole tuotu opastuksessa erityisesti esille.

Ulko-opasteet ovat ilmeeltään hajanaisia (Kuvio 2). Alueelta löytyy sekä valaistuja opasteita että valaisemattomia opasteita. Osassa opasteissa on käytetty eri värejä, mutta pääsääntöisesti ne ovat valkopohjaisia mustalla tekstillä. Ulko-opasteet ohjaavat suoraan toimipisteille ja tärkeimmät toimialueet kuten synnytys, on nostettu opastuksessa näkyvämmälle paikalle.

Kuvio 2. Seinäjoen sairaalan ulkoalueen opastus vuosina 2010-2011

Sekä ulko- että sisäopasteet ovat melko vaikeasti päivitettävissä. Tämä näkyy alueella lisäopasteiden ja kylttien muodossa, jotka poikkeavat opasteesta. Opasteet ovat eri kokoisia, mikä vaikeuttaa opasteen päivitettävyyttä. Esimerkiksi muutettava yksikön nimi on tilattava useampana kokona riippuen opastepohjista.

3.2 Visuaalinen ilme

Opastejärjestelmien suunnittelu on osa informaatiografiikan aluetta. Kuitenkin opasteen ilmeen suunnittelun rakentamista voidaan pohtia myös yrityksen ilmeen suunnittelun pohjalta. Yrityksen visuaalisen ilmeen suunnittelu on osa viestinnän ja markkinointiviestinnän suunnittelua. Se yhdistää organisaation haluaman ja luoman mielikuvan arvoistaan, asenteestaan ja toimintatavoistaan loppukäyttäjien mielikuvia tukevaksi. (Vuokko 2003, 12-14.)

Sairaalan pääasiallisena palveluna on taata asiakkaille asiantuntevaa hoitoa, eivätkä opasteet vaikuta suoranaisesti pääpalvelun laatuun. Opasteiden ilmeen suunnittelussa keskitytään enemmän opasteessa olevan informaation välittymiseen, kuin organisaation haluamien arvojen esille tuomiseen tai palvelun ja tuotteen markkinointiin. Kuitenkin toimivat ja johdonmukaiset opasteet tukevat organisaatiosta saatua mielikuvaa, joka syntyy tilassa liikkuvalla käyttäjälle.

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ilme uudistui vuonna 2010 (Kuvio 3). Edellisessä ilmeessä ja tunnuksessa on korostettu sairaalan roolia turvallisena hoitopaikkana sielulle ja ruumiille. Tunnuksen on suunnitellut arkkitehti Veijo Martikainen. (Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, [Viitattu: 28.11.2010], 5.)

Uudemmassa tunnuksessa ja sairaalan visuaalisessa ilmeessä henkistä ja ruumiillista hyvinvointia on pyritty laajentamaan ennaltaehkäisevän hoidon ja hyvinvointipalvelujen avulla. Tunnuksen on suunnitellut Kati Kelo. Korkealaatuisen ja henkilökohtaisen hoidon, kommunikaation ja informaation välityksen yhdistelmän kautta syntyy tarvittavaa turvallisuutta. Uuden tunnuksen elementit kuvastavat Pohjanmaan lakeutta sekä jokea, joka virtaa alueen läpi. (Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, [Viitattu: 28.11.2010], 5.)

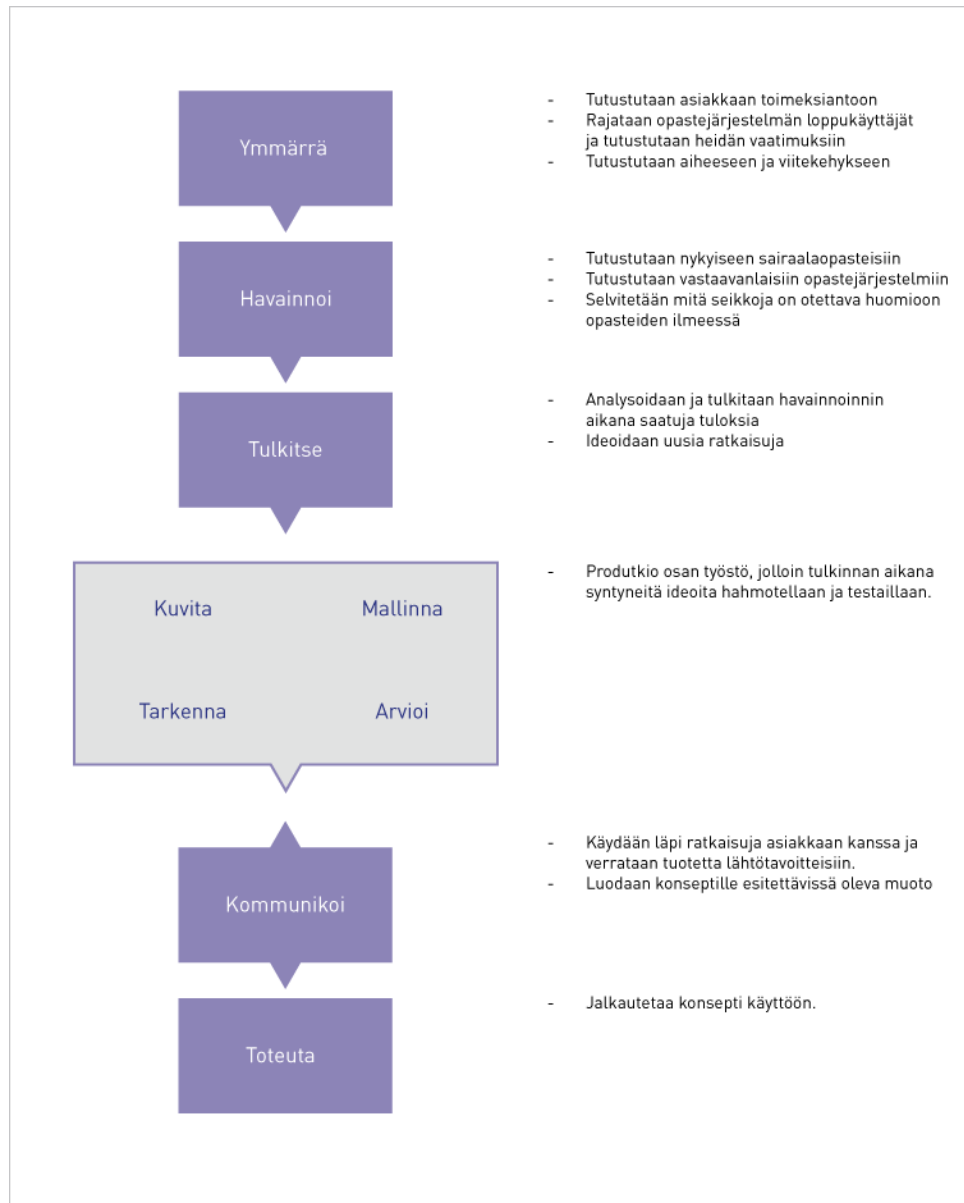
Kuvio 3. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin vanha ja uudistunut logo

Opasteiden visuaalisen ilmeen avulla on mahdollista tukea organisaatiosta syntyviä mielikuvia. Opasteiden yhdenmukainen ilme antaa positiivisen kuvan organisaatiosta.

3.3 Projektin prosessinkulku, tutkimusmenetelmät ja viitekehys

Tämä opinnäytetyö on konseptointiprojekti, eli työssä kiinnitetään erityisesti huomiota esisuunnitteluun. Esisuunnittelu mahdollistaa erilaisten kokeilujen tutkimisen. Projektin pohjarunkona käytetään muotoilu- ja tuotesuunnittelutoimisto IDEO:n konseptointiprosessimallia, Deep Dive. Se perustuu käyttäjän ja käyttökontekstin havainnointiin sekä suunnittelijan omakohtaiseen kokemukseen tuotteesta (Keinonen, Jääskö 2004, 57).

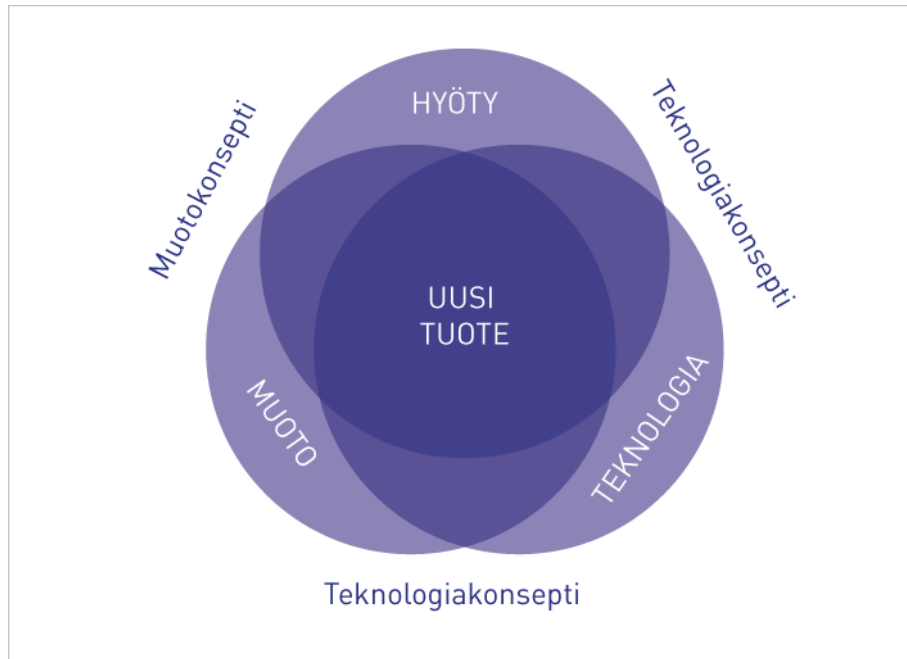
Graafisella muotoilijalla on mahdollisuus vaikuttaa tuotteen ulkonäön lisäksi tuotteen toimivuuteen ja auttaa loppukäyttäjää ymmärtämään tuotetta paremmin. Suunnittelu on eräänlaista ongelmanratkaisua, jossa haetaan toimivaa vastausta esitettyyn kysymykseen. Tein projektin prosessin kulusta itselleni mallin, että työn hahmottaminen konkretisoituu paremmin (Kuvio 4).

Kuvio 4. Opastekonseptin prosessikulku

Deep Dive -malli soveltuu konseptin prosessin pohjaratkaisuksi, sillä opasteita suunnitellessa on tärkeintä ottaa kohderyhmä huomioon. Opinnäytteessä ei sinänsä olla suorassa yhteydessä loppukäyttäjiiin, mutta käyttäjien vaatimiin erilaisiin tarpeisiin ja ratkaisuihin on perehdytty vertailututkimuksen avulla, sekä sairaanhoitopiirin tarjoamien tietojen perusteella. Myös lähdekirjallisuuden kautta on haettu ratkaisuja toimivan opastejärjestelmän ilmeen rakentamiseen.

Ilkka Kettunen (2000, 59) käyttää Crawfordin kuvausta konseptista. Crawfordin mukaan tuotekonsepti on verbaalinen tai visuaalinen versio ehdotetusta tuotteesta, joka käsittää kuvauksen tuotteen hyödystä, muodosta ja teknologiasta. Se on rakennettu useammasta erilaisesta hyödystä, jotka ovat tuotteen käyttäjälle tarpeellisia (Kuvio 5). Tuoteideaa voidaan nimittää konseptiksi vasta silloin, kun vähintään kaksi edellä mainituista kriteereistä on suunnitelmassa mukana. Kun konsepti viedään loppuun asti, yleensä viimeinenkin osa-alue täydentää sitä.

Kuvio 5. Tuoteidean kolme osaa, jotka määrittelevät konseptin Crawfordin mukaan

Työssä on kiinnitetty huomiota lähinnä muotoon ja hyötyyn. Muodolla tarkoitetaan tuotteen, eli opasteiden, ilmeen ulkoasun visualisointia ja suunnittelua, eli miltä opasteet tulevat näyttämään. Opasteen suunnittelun lähtökohtana on miettiä tuotteen hyödyn, eli opastettavuuden ja mielikuvan tukemisen vaatimien määreiden huomioiminen, eli mitä on otettava huomioon ilmeen suunnittelussa, jotta järjestelmä on esteetön, selkeä ja yhteneväinen.

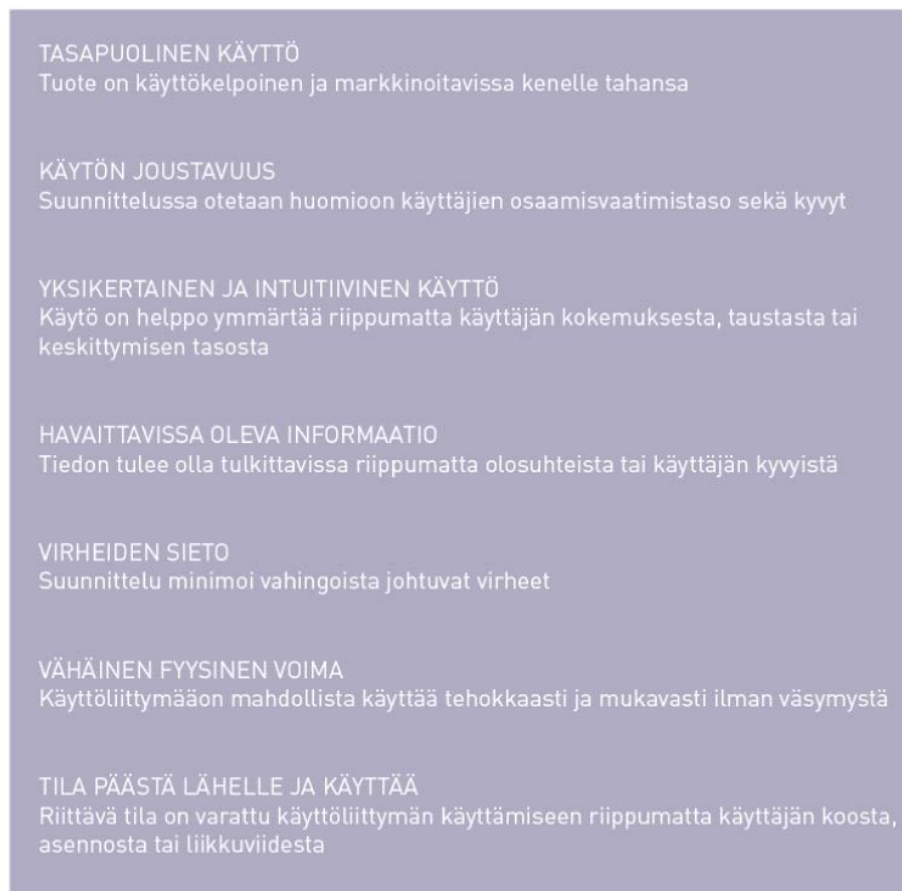
Kettunen (2000, 59) määrittelee hyödyn siten, että tuotteen arvo määräytyy käyttäjän siitä saaman hyödyn määrän mukaan. Jos tuote tuo käyttäjälle haluamaansa tai tarvitsemaansa hyötyä, se on silloin onnistunut. Opastejärjestelmän tuoma keskeisin hyöty käyttäjälle, on opastaa hänet oikeaan paikkaan ja tukea matkalla tarvittavien päätösten valintaa. Seinäjoen

keskussairaala hyötyy yhtenäisestä ja selkeästä opastejärjestelmästä, sillä se tukee organisaation imagoa ja mielikuvaa organisaatiosta.

Viitekehyksenä työssä on universaali suunnittelu, jonka kautta opasteiden ilme pyritään suunnittelemaan. Keinonen (2000, 108) toteaa, että universaali suunnittelu otetaan huomioon jo suunnittelutyön alussa. Tällöin mietitään, miten tuote tai palvelu voidaan toteuttaa siten, että mahdollisimman moni kohderyhmään kuuluva kokee sen toimivaksi ja kannattavaksi.

Opasteiden suunnittelussa universaali suunnittelu auttaa hahmottamaan, miten laaja kohderyhmä kokee opastejärjestelmän toimivaksi. Siihen pohjaten on mahdollista pelkistää opastejärjestelmää entistä enemmän ja rakentaa uusia näkökulmia konseptiin.

Keinonen (2000, 108) esittelee universaalien suunnittelun peruseriaatteet, joita on tutkittu Wisconsinin yliopiston monitieteellisessä tutkimus- ja kehityskeskuksessa, Trace Centerissä (Kuvio 6). Suunnitteluperiaatteita peilataan käyttäjien näkökulmasta tuotteiden, palveluiden ja ympäristön käytettävyyden kannalta. Tutkimus määrittelee seitsemän periaatetta, joihin universaali suunnittelu pohjautuu.

Kuvio 6. Universaalien suunnittelun peruseriaatteen

Universaalien suunnittelun pääperiaatteen ovat sovellettavissa tuotteesta tai palvelusta riippuen. Keinonen (2000, 110) korostaakin että osalla pääpiirteistä saattaa olla suurempi rooli kuin toisilla. Olen pohtinut opasteiden näkökulmasta, kuinka kyseiset periaatteen on otettava huomioon ilmeen rakentamisessa ja kuinka ne saattavat näkyä lopullisessa produktiossa.

Opastejärjestelmän tasapuolinen käyttö ja käytön joustavuus opasteiden ilmeen rakentamisessa keskittyy opasteiden havaittavuuteen ja ymmärrettävyyteen. Jokaisen kohderyhmään kuuluvan henkilön olisi mahdollista lukea ja ymmärtää opasteiden sanoma. Ihmiset havaitsevat ja tulkitsevat ympäristöään eri tavoilla; toisille saattaa olla helpompaa muistaa ja hahmottaa alue kuvan tai kartan avulla

ja toiset muistavat tarkemmin minne mennä, jos ohjeet ovat kirjallisessa muodossa.

Kaikki kohderyhmään kuuluvat eivät välttämättä ymmärrä suomenkieltä. Tällöin viestin ymmärrettävyyttä on mahdollista lisätä joko luomalla monikielinen opastejärjestelmä tai esittää informaatio kuvien avulla. Monikielisyys tuo haastetta suunnittelulle, koska informaatio tulee esittää useampaan kertaan valituilla kielillä. Opastejärjestelmän ilmeeltä vaaditaan selkeyttä ja joustavuutta, jotta kaikki tarvittava informaatio ja teksti mahtuvat kyseisiin opasteisiin. Suuri määrä informaatiota yksittäisessä opasteessa vaatii myös hierarkiasointia, jotta opasteen luettavuus pysyy hyvänä. Värien avulla on mahdollista tuoda esimerkiksi kielten välistä informaatiohierarkiaa esille.

Piktogrammien, eli paikkaa tai tekemistä kuvaavien merkkien, avulla voidaan korostaa informaatiota. Piktogrammit ovat kuitenkin sopimuksenvaraisia ja riippuvaisia kontekstista, jossa ne esitetään. Käyttäjä hahmottaa merkin oman kulttuurillisen taustansa perusteella. Merkin on oltava selkeä ja tärkeä informaatio on silti hyvä tuoda esille myös tekstin avulla, jottei virhearviointeja synny.

Opasteiden yksinkertaiseen ja intuitiiviseen käyttöön vaikuttaa havaittavissa olevan informaation muoto ja esitystapa. Opasteiden tulee olla käytettävissä ja ymmärrettävissä siten että niiden käyttötapaan ei tarvitse erikseen harjoitella. Mikäli jokin opastejärjestelmän osan käyttö on vierasta tai uutta, on sen käyttöä varten hyvä esittää selkeä käyttöohjeistus. Havaittavissa olevan informaation jäsentäminen on mietittävä opastetyyppikohtaisesti sekä opasteen sijainnin kannalta. Esimerkiksi ulko-opastekartan pääpaino on näyttää käyttäjälle alue, jossa hän on. Ulko-kartassa ei ole välttämätöntä esittää tarkasti sairaalan sisäosien opastusta, sillä käyttäjä ei vielä tarvitse sisäopastukseen liittyvää informaatiota. Jos opasteeseen kerätään paljon tietoa, oleellisen informaation löytyminen vie aikaa.

Opasteiden yksinkertaiseen käyttöön vaikuttaa myös opasteissa esiintyvä termistö. Jos opasteissa esiintyvät sanat ovat suunniteltu käyttäjäryhmään varten, informaation sisäistäminen helpottuu. Erilaiset sairaalan sisällä esiintyvät slangisanat ovat perusasiakkaalle vieraita.

Vaikka opasteiden sisältämä informaatio pyritään yksinkertaistamaan ja tuomaan selkeästi esille, opastusprosessin aikana saattaa silti tapahtua virhearviointeja jolloin käyttäjä saattaa eksyä. Opastejärjestelmä on toimiva, jos se pystyy ohjaamaan käyttäjän takaisin oikeaan suuntaan ilman että käyttäjä ehtii hätköityä. Toimivuutta voidaan lisätä korostamalla selkeästi opastusmatkalla olevia pisteitä kuten sisäänkäyntejä ja hissialueita. Hakeutumalla tutulle alueelle, käyttäjä voi jatkaa opastusprosessia ilman, että hänen tarvitsee palata takasin lähtöpisteeseen.

Virheiden sietoon vaikuttaa myös opasteiden informaation ajankohtaisuus. Mikäli esimerkiksi jonkun toimipisteen nimi muuttuu, on se muutettava myös opastejärjestelmän tietoihin. Muutoin opasteet ohjaavat väärään paikkaan. Opasteiden formaatin ja rakenteen kehittämisessä ratkaisua on mietittävä päivitettävyyden kannalta. Jos päivitettävyys on hankalaa, tiedon muuttamiseen saattaa kulu pitkiäkin aikoja.

Vähäisen fyysisen voiman käyttö opastejärjestelmässä voidaan ajatella siten, että opasteet ovat erottuvia ja näkyvät kauempaakin selkeästi. Tällöin käyttäjän ei tarvitse liikkua opasteiden takia ylimääräistä matkaa. Jos opastettava välimatka ja opasteiden sijainnit keskenään ovat pitkiä, opasteiden on hyvä tukea oikean reitin löytymistä esimerkiksi kertomalla käyttäjälle, missä päin tilaa hän liikkuu. Jos tila itsessään ei anna vinkkejä suunnan ja matkan määrittämisessä (esimerkkinä pitkä käytävä) käyttäjä saattaa alkaa epäilemään reittiään.

Heikkonäköisiä varten opasteiden saavutettavuutta pystytään parantamaan kiinnittämällä huomiota riittävän valaistuksen ja opasteen ja tilan kontrastin väliseen eroon. Jos opasteissa on esimerkiksi pistekirjoitusta, on käyttäjän päästävä opasteen lähelle vaivattomasti.

Opasteiden formaatti ja informaation asettelu opastetauluissa vaikuttaa käyttömukavuuteen. Mikäli opastetaulu on iso ja loppukäyttäjä joutuu lukemaan taulua läheltä, niin tärkeän informaation sijoittaminen lukuetaisyydelle vähentää pään kallistusta.

3.4 Lähdekirjallisuus

Lähdekirjallisuuden avulla on selvitetty, mitä opastejärjestelmän ilmeen peruselementtien suunnittelussa on otettava huomioon, että ilme toimii tilassa ja soveltuu sairaala-alueelle.

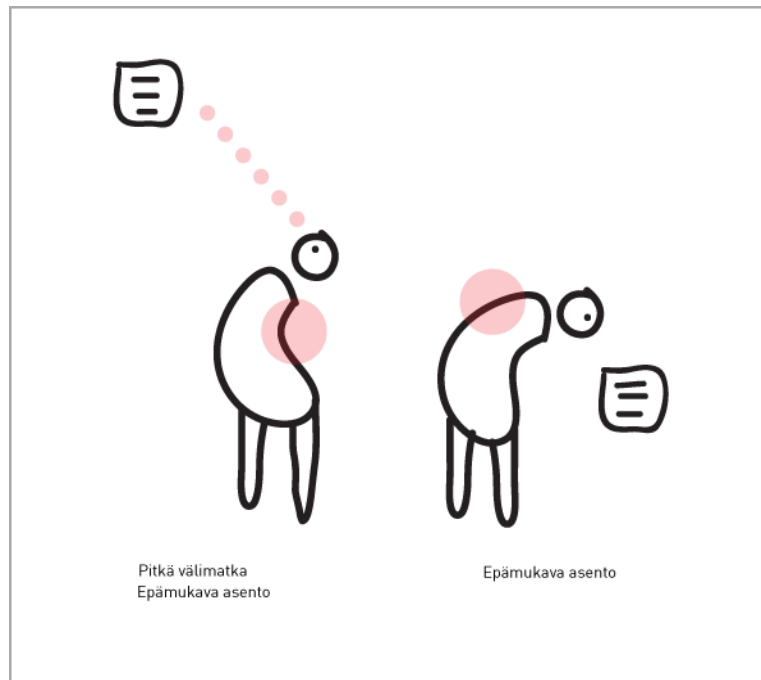
Elementit on jaettu opasteiden formaattiin, typografiaan, väreihin ja valaistukseen sekä piktogrammeihin.

3.4.1 Opasteiden formaatti

Opastejärjestelmän suunnittelu on hyvä aloittaa opasteen formaatista. Produktio on perinteinen opastejärjestelmä, joten suunnittelu keskittyy erilaisten kylttien ja laattojen ilmeen suunnitteluun. Työssä ei ole huomioitu sähköistä opastusta tai esimerkiksi ääniopastusta.

Keskussairaala on organisaationa iso, jolloin opastejärjestelmältä vaaditaan joustavuutta ja muunneltavuutta. Opasteita sijoitetaan sekä ulos että sisälle. Loppukäyttäjät saattavat lukea osaa opasteista kauempaa moottoriajoneuvon kyydistä tai osa opasteista saattaa vaatia opasteen lähelle pääsyä. Opasteen luettavuuteen vaikuttaa opastepohjan fyysinen koko, sillä se määrittelee opasteen muun ilmeen elementtien koot.

Yksittäisen opasteen koon suunnittelussa on mietittävä opasteen käyttötarkoitusta (Kuvio 7). Opasteen informaatiota viestivät osat, kuten teksti ja kuvat, on sijoitettava käyttäjän sopivalle lukukorkeudelle. Esimerkiksi iso opastetaulu saattaa olla opasteen yläosasta vaikeammin luettavissa, jos teksti sijoitetaan yläreunaan. Käyttäjän saattaa olla vaikea nostaa tai kääntää päätä ylöspäin, jolloin opaste ei täytä universaalien suunnittelun määritteitä ja ei ole esteetön.

Kuvio 7. Opasteen havainnointitilanteita

Suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota opasteiden erottumiseen ympäristöstä. Erottumiseen vaikuttaa käyttäjän havainnointikyky. Pohjola (2003, 57-63) määrittelee, että ilmeen havainnointiin vaikuttavat käyttäjän ikä, sukupuoli ja perinnälliset tekijät. Lisäksi kohderyhmän henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten persoonallisuus, omakohtaiset käyttäytymis- ja ajatusnormistot ja aistihavaintojen käsittelykyky muuttavat havainnointia.

Näköhavaintoihin vaikuttaa myös käyttäjän ennakkokäsitys siitä, millaista opastetta hän on etsimässä ja millaisiin opasteisiin hän on totunut muissa vastaavanlaisissa opastetilanteissa (Näkövammaiskeskusliitto, [Viitattu: 13.5.2010]). Esimerkiksi teiden nimet on totuttu näkemään korkeissa pylväsopasteissa. Opasteen siirtäminen maanrajaan, saattaisi aiheuttaa hämmennystä ja opastetta ei välttämättä huomattaisi.

Näkövammaiskeskusliiton ([Viitattu: 13.5.2010]) mukaan ihminen erottaa näkökentästään noin 180° leveydeltä viestejä. Näkökentän reunoilla kuvien erottaminen ja tarkkuus kuitenkin heikentyvät. Liikkeet, selkeät hahmot ja suuremmat muodot erottuvat pieniä ja tarkkoja yksityiskohtia paremmin.

Opasteiden on siis hyvä olla pelkistettyjä ja selkeitä ulkomuodoiltaan, että ne on vaivatonta erottaa. Esimerkiksi autolla alueelle tullut vaatii opasteilta suurehkoa kokoa, että ne erottuvat ympäristöstä ja hieman suuremmassakin vauhdissa on mahdollista lukea opasteen tekstit.

Opasteiden runkoa miettiessä on hyvä ottaa huomioon myös mahdollinen jälkeinpäin tarvittava muuntelu ja päivittäminen. Sairaalassa yksiköt ja osastot saattavat muuttaa nimeä ja varsinkin kun Seinäjoen keskussairaala on kokemassa muutostöitä, osa tiloista vaihtaa paikkaa. Jos opasteen päivittäminen on hankalaa, tiedon korjaaminen hidastuu ja siten opasteet johdattavat harhaan.

Moduloinnin avulla opasteissa olevan tiedon muuntaminen ja päivittäminen helpottuu. Yksittäisen osaston nimen muuntaminen ilman koko opasteen uusimista on yksinkertaisempaa ja mahdollisesti käyttökustannuksilta edullisempaa. (Lindwell, Holden & Butler 2010, 160).

Opasteen formaatin koon suunnittelussa on siis huomioitava opasteen käyttötarkoitus, sijainti ja loppukäyttäjän vaatimukset opasteelta. Opasteen koko on suunniteltava ympäristön vaatimusten perusteella, jotta se erottuu hyvin alueesta. Opasteen käyttäjän vaatimuksen ja opasteen sijoitus vaikuttavat tiedon saavutettavuuteen.

3.4.2 Typografia

Typografia on iso osa opasteiden ilmettä, sillä luultavimmin suurin osa jaettavasta informaatiosta tullaan esittämään tekstin avulla. Kirjaintyyppin valinnassa on huomioitava opasteiden kohderyhmä ja sairaalaa alueena, jotta opasteet sopivat kyseiseen tilaan ja luovat vakuuttavan, asiantuntevan ja luotettavan vaikutelman. Lisäksi opastejärjestelmän kirjaintyyppiltä vaaditaan hyvää selkeyttä ja luettavuutta. Jonathan Hoefler kuvailee että toimivan, opasteissa käytettävän kirjaintyyppin on oltava rakenteeltaan geneerinen ja pelkistetty (Gibson 2009, 79).

Typografia vaikuttaa siihen, kokeeko kohderyhmä opasteet ja niiden viestin helposti lähestyttäväksi. Käyttäjien näkökulmasta toimivan typografian tulee olla näkyvää ja luettavuudeltaan vaivatonta. Kirjaintyyppin valinnassa on huomioitava

myös kohderyhmän erityistarpeet, kuten esimerkiksi heikko näkö. Samoin opasteiden sijainnin asettamat vaatimukset on huomioitava. Osa informaatiosta on pystyttävä jakamaan pitkän välimatkan päähän, esimerkiksi autoilijoille, jotka tulevat sairaalan alueelle, ja osaa opastejärjestelmästä tullaan lukemaan läheltä, esimerkiksi potilaskutsukirje.

Kirjaintyyppin valintaa tehdessä olen selvittänyt sen luettavuutta. Helppolukuisuus jakautuu kahteen osaan; legibility ja readability. Legibility keskittyy erityisesti kirjaintyyppin rungon muotoilun toimivuuteen ja kirjainten keskinäiseen erottuvuuteen, kun taas readability ottaa huomioon sanan värin, koon ja tyylin. (Itkonen 2007, 70.)

Opastejärjestelmään soveltuvan typografian valinnassa on huomioitava sanojen tarvitsema tila. Sairaalan sanastossa on käytössä erittäin pitkiäkin termejä eri alueita varten, kuten hematologian ja neurologian osasto tai kliininen fysiologia ja isotooppi lääketiede. Usein opasteisiin varattu tekstin tila on rajoitettu, jolloin pitkät sanat eivät välttämättä mahdu niille varattuun alueeseen ilman opasteen pohjan koon kasvattamista.

Sanojen tilankäytön minimointia varten pienaakkoset ovat suuraakkosiin verrattuna parempia, sillä silloin sana mahtuu tiiviimpään muotoon. Voi olettaa, että opasteissa on hyvä käyttää suuraakkosia, jolloin sanat näkyisivät kauas ja täten olisivat helppolukuisia. Adrian Frutiger (1980, 70) tuo esille, että suuraakkosin kirjoitetut paikannimet toimivat opasteissa, koska niiden erottumiskyky on vahvempi kuin pienaakkosin merkittyjen opasteviittojen.

Pienaakkosin kirjoitettua tekstiä on kuitenkin helpompi lukea, sillä sanan ympärille muodostuu ylä- ja alapidennysten takia vaihtelevia muotoja (Kuvio 8). Näiden muotojen ansiosta silmän on helpompi erottaa sanat toisistaan ja lukeminen nopeutuu (Itkonen 2007, 70).

Isotooppilääketiede

ISOTOOPPILÄÄKETIEDE

Kuvio 8. Ylä- ja alapidennysten rakentama sanan muoto

Olin jo syventävien opintojen aikana aloittanut opastejärjestelmän suunnittelua ja valinnut silloin mahdolliseksi kirjaintyypiksi FF DIN. Sen on suunnitellut Albert-Jan Poolin ja Achaz Reussin vuonna 1995. Kirjaintyyppi on uudistettu versio DIN Mittelschriftistä, jota käytetään saksan lienneopastuksessa. Pool ja Reuss muotoilivat olemassa olevaa DIN-kirjaintyyppiä, siten että kirjaimet erottuivat enemmän toisistaan. He lisäsivät tarvittavaa kontrastia kirjainten välille, jotta informaatio on selkeästi havaittavissa. Samalla he loivat uusia leikkauksia, jotka tekevät kirjasimesta monipuolisemman. (Typophile, [Viitattu: 12.3.2010].)

Sairaanhoitopiiri on kuitenkin uudistamassa kantasairaalan opasteita vähitellen. Uudistuksen aikana on mahdollista, että samassa tilassa on opasteita, joilla on eri ilme. Tällöin käyttäjän on osattava etsiä ja seurata kahden eri opastejärjestelmän ohjeita. Typografian avulla opastejärjestelmien eroavaisuutta on helppo yhdentää. Nykyisissä opasteissa kirjaintyypinä on Helvetica. Sen on suunnitellut Max Miedinger vuonna 1957. Se perustuu Akzindenz-Grotesk -kirjaintyyppiin ja on uusgroteski. Uusgroteskien tapaan Helvetican paksuusvaihtelu on pieni. (Typophile, [Viitattu: 6.1.2011].)

Itkonen totaa, (2007, 72, 84) että vaikka Helvetica on suunniteltu selkeälukuiseksi ja rauhalliseksi kirjaintyypiksi, osassa sen kirjaimistoa (esimerkiksi a ja c) kirjainten muoto on umpinainen ja se saattaa vaikeuttaa sanojen hahmottamista. Kuitenkin Helvetican x-korkeus on melko suuri (Kuvio 9), mikä auttaa esimerkiksi umpinaisten c ja e -kirjainten luettavuutta. Suuren x-korkeuden ansiosta kirjainten sisälle jäävät aukot ja silmukat saavat lisää tilaa ja ne on helpompi erottaa, jolloin kirjainten muoto tulee esille.

Kuvio 9. X-korkeus ja horisontaalinen leveys lisäävät sanan luettavuutta

Society of Environmental Graphic Design (1993, [viitattu:3.7.2010]) on määritellyt, että luettavuudeltaan toimivan kirjaintyyppin yksittäisen kirjaimen leveyden on oltava vähintään 60-100% kirjaimen korkeudesta. Eli siis mitä leveämpi kirjaintyyppi on horisontaalisesti, sitä erottuvampi se on. Myös kirjaimen viivan paksuuden on oltava 10-20% kirjaimen korkeudesta.

Vaikka tutkimus antaa hyvän lähtökohdan kirjaintyyppin valinnalle, vaikuttaa luettavuuteen myös kirjainten yhtenäiset muodot. Andreas Uebele (2007, 33) toteaa että rakenteeltaan todella yhteneväiset kirjainten muodot vaikeuttavat kirjaimen havainnointia. FF DIN -kirjaintyyppiin verrattuna Helvetican kirjainten muodot eivät ole yhtä itsenäisiä. Se voi aiheuttaa sekaannusta kirjainten välillä (Kuvio 10). Kirjaintyyppin kirjainten keskinäinen kontrastin puute saattaa heikentää luettavuutta (Uebele 2007, 32).

Kuvio 10. Yhtenäiset kirjainten muodot, Helvetica Regular

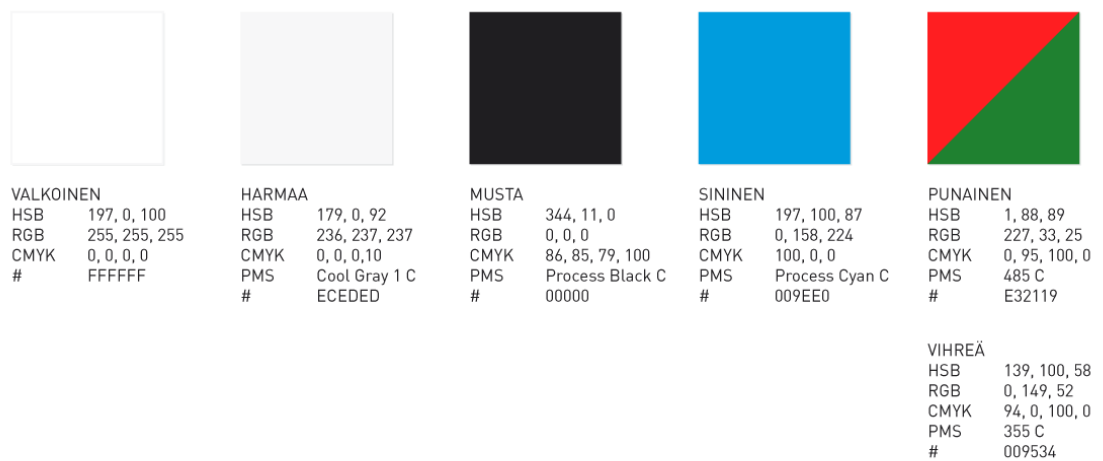
Opasteisiin sopiva kirjaintyyppi on siis rakenteeltaan johdonmukainen, jossa kirjainten väliset muodot ovat kuitenkin itsenäisiä. Korkea x-korkeus ja horisontaalasti leveä leikkaus auttaa hahmottamaan sanan.

Vaikka Helvetican kirjainten muodot ovat keskenään yhteneväisiä, valitsin sen silti konseptin opasteisiin kirjaintyyppiä. Helveticaa on myös FF DIN:in tapaan käytetty paljon opasteissa, joten se on tuttu kirjaintyyppi myös käyttäjille, sillä he ovat tottuneet näkemään sitä vastaavien tilojen opasteissa. Se on asiallinen ja kirjainten muotojen yhdenmukaisuus tekee kirjasimesta samalla johdonmukaisen.

3.4.3 Värien ja valaistuksen vaikutus havainnointiin

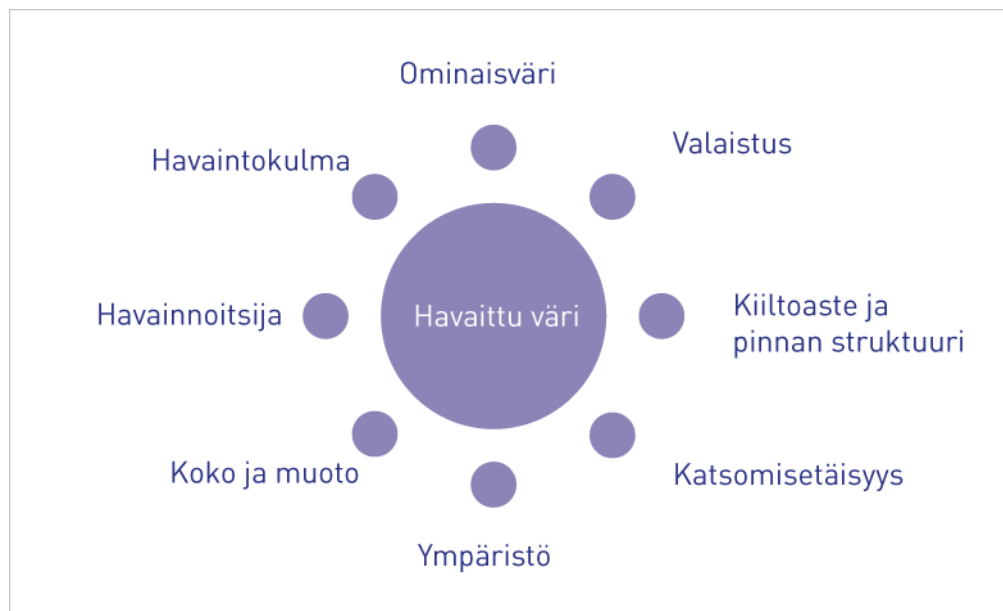
Opasteiden sanoma kerrotaan pääasiallisesti tekstin avulla, mutta myös värit vaikuttavat informaation havainnointiin ja opasteen erotettavuuteen ympäristöstä. Lisäksi ilmeestä on mahdollista tehdä värien avulla visuaalisesti kiinnostava ja esteettinen. (Lidwell, Holden, Butler 2010, 48.)

Organisaation visuaalisen ilmeen ja opasteiden välistä yhteyttä on lähennetty valitsemalla sairaanhoitopiirin yritysilmelle määritellyn väriprofiilin mukaisesti opasteissa käytettäviä värejä. Opasteiden pääväreiksi muotoutui vaalean harmaa, musta ja sininen (Kuvio 11). Opasteiden vaalean pohjan avulla ja sinistä väriä käyttämällä on tarkoitus luoda opastuksesta helposti lähestyttävä, mutta asiallinen kokonaisuus.

Kuvio 11. Opasteisiin valitut värit

Karin Fridell Anter on tutkinut havaittua väriä ja siihen liittyviä ilmiöitä. Hän määrittelee kahdeksan eri tekijää (Kuvio 12), jotka vaikuttavat havaitun värin olemukseen. (Arnkil 2008, 228.)

Kuvio 12. Väriin vaikuttavat kahdeksan tekijää Karin Fridell Anterin mukaan

Koska opasteet sijoittuvat konkreettisesti tilaan, on otettava huomioon ympäröivän tilan vaikutus värien havaitsemisessa. Ulos sijoitettavat opasteet vaativat opasteiden väritykseltä selkeyttä, sillä osa alueella liikkuvista kohderyhmäläisistä kulkee autolla. Nopea vauhti heikentää näköärsyksen havaitsemista (Tieliikennelaitos 2005, 13).

Sisätiloissa opasteen ja tilan välillä on oltava selkeä kontrasti. Jos vaalea opaste sijoitetaan valkoista seinää vasten, se on vaikeasti erotettavissa. Erilaisten valaistusten avulla on mahdollista nostaa opaste esiin. Valaistusta suunniteltaessa on kuitenkin huomioitava mahdollinen valon aiheuttama värin muutos.

Sinisen värin kohdalla valaistus saattaa vaikuttaa suuresti värin muutokseen. Mikäli värejä on enemmän, on vaarana kontrastin häviäminen. Tällöin informaation välittyminen heikkenee. Hämärässä silmän herkistyy ja herkkyyshuippu siirtyy lyhyt aaltoisten värien suuntaan. Tämän vuoksi esimerkiksi sininen väri koetaan hämärässä vaaleampana kuin päivänvalon aikaan. (Rihlana, 1997, 22)

Katsomisetaisyys väärentää värin sävyä. Jos sinisen sävy taittaa enemmän sinivihreään kuin sinisen, tällöin ulkotiloissa väri vaikuttaa enemmän siniseltä. Mikäli väri on sininen, siihen tulee mukaan violetin vivahdetta. Taivaan valo tai hajavallo muuttaa värin tummuusarvoa. Värin mustuus lisääntyy ja valkoisuus vähenee. (Arnkil, 230–232.)

Opasteiden värien kontrastierot ja värisävyt ovat kuitenkin suuret sekä keskenänsä että taustaansa verrattuna. Tällöin katsomisetaisyydellä ei pitäisi olla suurta muutosta informaation tulkintaan. Valitun väripaletin kontrastierot on hallittavissa helpommin, jos värien määrä ei lähde kasvamaan.

Värien suunnittelussa on huomioitava sisä- kuin ulkotilojen vaatimukset, mutta sävyjen valinnassa voidaan myös kiinnittää huomiota käyttäjien henkilökohtaiin tarpeisiin. Osalla sairaalan asiakkaista saattaa olla heikentynyt näköaisti, jolloin väreillä ja värien keskinäisillä kontrastieroilla on tärkeä merkitys informaation ja koko opasteen havaittavuuteen. Arnkil (2008, 51) huomauttaakin, että usein heikon näköaistin ei tarvitse johtaa esteettisiin kompromisseihin. Tuotteen ja ympäristön yleinen visuaalinen selkeäpiirteisyys on eduksi kaiken väri-suunnitteluun liittyvän työstön suhteen.

3.4.4 Piktogrammit

Julkisia tiloja hallitsee erilaisten viestien ja informaation paljous. Kolme vahvinta ryhmää, jotka käyttävät visuaalisia kuvia viestiäkseen sanomaansa ja erottuvat katunäkymässä, ovat kaupallinen mainostaminen, piktogrammit ja graffitit. Usein saattaa nähdä myös edellä mainittujen sekoituksia, jolloin lopputulos näyttää epäselvältä kuvitetulta merkiltä. (Herwig, 73.)

Tutustuin piktogrammeihin tarkemmin, sillä niistä saattaisi olla hyötyä sairaalan opastejärjestelmän sanoman välittämisessä. Sairaalan kohderyhmä on laaja ja kaikki asiakkaat eivät välttämättä ymmärrä suomenkielisiä opasteita. Opastekyllttejä joudutaan kääntämään useammalle kielelle, jolloin opasteet tarvitsevat paljon tilaa. Kuvan avulla sama informaatio olisi mahdollista esittää tiivistettynä.

International Encyclopedia of Unified Science (ISOTYPE) järjestön yksi perustajista, Otto Neurath, on määritellyt piktogrammin siten, että muutama merkkiin luotu vilkaisun täytyy riittää kertomaan sen edustaman objektin tärkeimmät määreet. (Patton, [Viitattu 12.3.2010].)

Neurathin määritelmää tukee myös Pohjolan (2003, 53) kuvaus ihmisen näköaistin toimivuudesta. Piktogrammit eivät voi olla tarkkoja valokuvan tyylisiä merkkejä, koska silmä ei pysty tulkitsemaan nopeassa vauhdissa yhtä suurta määrää informaatiota kuin hitaassa vauhdissa. Esimerkiksi nopea opasteen selausvauhti vaikuttaa näkökentän kapenemiseen. Mitä yksinkertaisempi kuva on, sitä helpommin se on havaittavissa.

Fiske (2001, 86-87) kuvaa piktogrammeja eräänlaisina merkityksellistävänä koodeina, jotka ovat merkkijärjestelmiä. Koodi on aina riippuvainen yhteisöstä; sen säännöistä ja käsityksistä. Koodit ovat sopimuksenvaraisia ja niiden sisällön ymmärtämiseen tarvitsee tuntea yhteisön kulttuurillinen konteksti, jota koodi edustaa.

Fiske määrittelee koodeille viisi perusominaisuutta:

- Koodit koostuvat yksiköistä, jotka ovat valittavina isommasta joukosta. Yksiköitä yhdistellään sovittujen sääntöjen pohjalta.

-Koodien tarkoituksena on välittää merkityksiä, jotka eivät viittaa merkkiin itseensä.

- Koodit ovat sopimuksenvaraisia. Käyttäjien kulttuuritausta vaikuttaa siihen, miten koodit ymmärretään.

- Jokaisella koodilla on tehtävä, joka on joko sosiaalinen tai viestinnällinen.

- Koodeja on mahdollista lähettää niille sopivien kanavien kautta.

Samoin kuin opasteiden ilmettä suunnitellessa, piktogrammien ei ole tarkoitus olla ainoastaan näyttäviä ja kauniita. Niiden tehtävänä on kommunikoida käyttäjän kanssa. Niiden tulee esittää informaatio ja niille asetetut tavoitteet selkeästi käyttäjälle. Opasteiden ilmeen suunnittelu vaikuttaa myös ympäristön ilmeeseen. Tällöin on huomioitava myös ympäristön, sekä organisaation edustamat arvot ja heidän visuaalinen identiteettinsä.

Kuvia suunniteltaessa on hyvä huomioida opasteiden muotokieli, jotta ne sopivat ja tukevat yhtenäistä ilmettä. Esimerkiksi olympiakisojen vaihtuva isänmaa luo tapahtumalle oman ilmeen, joka toistuu kaikessa kilpailuun liittyvässä grafiikassa kuten, mitaleissa, urheilijoiden puvuissa ja televisio grafiikoissa. Piktogrammit ovat paitsi näkyvä osa graafista kokonaisuutta niin myös selkeä keino ilmaista, mistä lajista on kyse (Kuvio 13). Piktogrammit kertovat saman pääviestin katsojalle, mutta jokaisen isännöivän maan omat merkit ovat tunnistettavissa ja erotettavissa toisistaan niiden vahvan muotokielensä ansiosta. Olympialaisia seurataan ympäri maailmaa, joten piktogrammit toimivat myös yhteisenä kielenä.

Kuvio 13. Piktogrammien ilmeitä Olympiakisoista (Olympic Games Museum)

Piktogrammit ovat siis pelkistetyn kuvan tapaisia merkkejä, joita voidaan käyttää apuna opastejärjestelmän sanoman välittymisessä. Piktogrammit voivat toimia yksinään tai liitettynä tekstiosuuden viereen tukemaan tekstin sanomaa. Mikäli piktogrammeja käytetään ilman kirjoitettua viestiä, niiden täytyy olla välittömästi ymmärrettävissä.

3.5 Vertailututkimus

Vertailun avulla on tarkoitus selvittää miten vertailtavissa ympäristöissä on ratkaistu opastaminen ja millaisia haasteita ilmeiden suunnittelutyössä on tullut vastaan. Lisäksi tavoitteena oli tutustua opastejärjestelmiin, joiden suunnitteluun vaikuttavan painopiste on erilainen kuin Seinäjoen keskussairaalan opasteiden.

3.5.1 Materiaalin kerääminen

Sairaanhoidopiiri järjesti kaksi ekskursionmatkaa, joissa tutustuttiin muun muassa erilaisiin opastejärjestelmiin ja yksittäisiin ratkaisuihin opasteiden suunnittelussa. Ekskursiot toteutettiin viidessä eri kohteessa Suomessa, ja myöhemmin kahdessa eri kohteessa Norjassa. Sain mahdollisuuden osallistua opastetyöryhmän Suomeen kohdennetulle matkalle, joka järjestettiin 26–27.4.2010. Neljätoistahenkisessä työryhmässä oli mukana edustajia sairaanhoidopiiriltä, Seinäjoen kaupungilta ja Y-talon suunnittelusta vastaavan arkkitehtitoimiston jäsen.

Ennen matkaan lähtöä, kokosin vertailutukimusta varten lomakkeen, jossa pohdin opastejärjestelmien ilmeiden toimivuutta ja mitä erilaisia ratkaisuja suunnittelussa on tehty, jotta opasteet toimivat ympäristössään. Ekskursion viisi eri kohdetta pitivät sisällään kaksi vastaavanlaista sairaalaopastejärjestelmää kuin Seinäjoen keskussairaalassa on; Tampereen yliopistollisen sairaalan (Liite 1) ja Helsingin kaupunginsairaalan terveystieteiden keskusyksikkö Haartmanin opasteet (Liite 2).

Lisäksi kolme kohteista oli tiloja, joissa opasteet on suunniteltu huomioiden erityisesti kohderyhmän tarpeet. Kampin kauppakeskuksessa (Liite 3) päätehtävänä on ohjata ihmismassat oikeaan suuntaan ympäristössä, jossa käyttäjillä on usein kiire. Näkövammaisten keskusliitto Iiriksen (Liite 4) tiloissa opastus on suunniteltu heikkonäköisten ja näkövammaisten tarpeiden mukaan sekä Invalidiliiton kuntoutuskeskus Synapsiassa (Liite 5) opasteissa oli huomioitu esteettömyys ja saavutettavuus.

Erillisen ekskursionmatkan lisäksi vertailututkimukseen lisättiin Seinäjoella sijaitseva Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä. Eskoon opastejärjestelmän painopiste on vahvasti kuvapainotteinen (Liite 6).

3.5.2 Tulosten analysointi

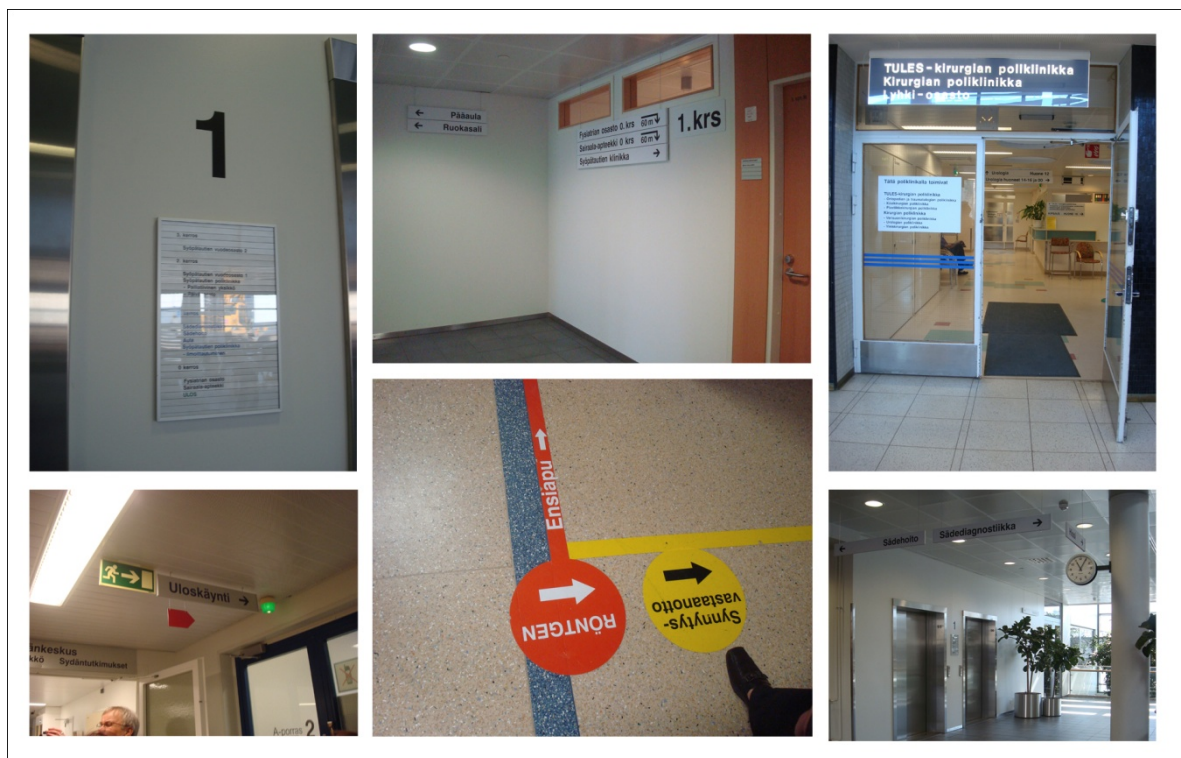
Vertailukohteista kerätty materiaalia analysoitiin lomakkeen ja kuvien avulla. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota erityisesti opasteiden rakenteeseen sekä

ilmeen toimivuuteen kohderyhmän näkökulmasta sekä ilmeen erotettavuuteen tilassa.

Tampereen yliopistollisessa sairaalassa opastuksen tarve on samanlaista kuin Seinäjoen keskussairaalassa. Rakennuksessa on tärkeää että liikkuvuus on sujuvaa ja kohderyhmäläisten on helppo löytää perille. Kohteessa on käytössä lattiaan liitetty opastetarra, joka ohjaa yleisimpiin toimipisteisiin (Kuvio 14).

Sairaalan opasteiden ilme oli geneerinen. Typografiassa oli käytetty päätteetöntä Helveticaa ja opastepohjaksi oli valittu vaalea opastepohja. Tekstit olivat kirjattu mustalla ja erottuvat opasteessa hyvin. Ne ovat myös kirjoitettu tarpeeksi isolla, jolloin opastetta on mahdollista tarkastella kauempaa. Opasteiden tarkoitus ei ole hypätä tilassa olevan silmille, mutta nyt niiden värien kontrasti tilan kanssa ei ole riittävän suuri.

Sisätilojen seinät ovat vaaleita, joten opasteet hukkuvat taustaan ja ne on siksi hankala huomata. Osastoille mennessä opasteet ovat valaistuja.

Kuvio 14. Tampereen yliopistollisen sairaalan opasteita

Helsingin kaupungin sairaalan terveyskeskus Haartmanin opastuksen tarve on samanlaista kuin Seinäjoen keskussairaalassa ja Tampereen yliopistollisessa sairaalassa. Rakennuksessa on tärkeää että liikkuvuus on sujuvaa ja kohderyhmäläisten on helppo löytää perille. Opastus oli toteutettu suomenkielen lisäksi ruotsiksi. Kaksikielisyys vaatii opastepohjalta joustavuutta, jotta kaikki informaatio mahtuu käännettäväksi (Kuvio 15). Lisäksi opastusjärjestelmää on tuettu ääniopasteiden avulla. Esimerkiksi hississä ja vuoronumeropisteellä kuulutettiin numero ääneen.

Opastejärjestelmän ilme on muutoin todella samantapainen kuin Tampereen opasteiden. Luettavuuden kannalta opasteet ovat selkeitä. Typografia on pääteetöntä ja kirjainleikkauksia on käytetty monipuolisesti. Kevyemmät leikkaukset eivät vaadi opastepohjalta niin paljoa tyhjää tilaa, joten informaatio mahtuu opastepohjassa tiiviimmälle alueelle. Opastepohjissa on huomioitu myös opasteen näkyvyys pitkän käytävän päässä. Kolmiomainen opastepohja erottuu käytävää pitkin hyvin.

Opasteiden värit on vaalean harmaa mutta tekstit on kirjoitettu tumman sinisellä. Tekstin ja taustan välinen kontrastiero pysyy tarpeeksi suurena ja opastetta on vaivatonta lukea. Tehosteväriä opasteissa on käytetty punaista.

Opastejärjestelmässä on käytetty myös piktogrammeja tukemassa viestiä. Opastetauluissa on nostettu tärkeimmät kohteet, kuten informaatiopiste, piktogrammin avulla esille. Joidenkin toimipisteiden omat liikemerkit on myös liitetty opasteisiin.

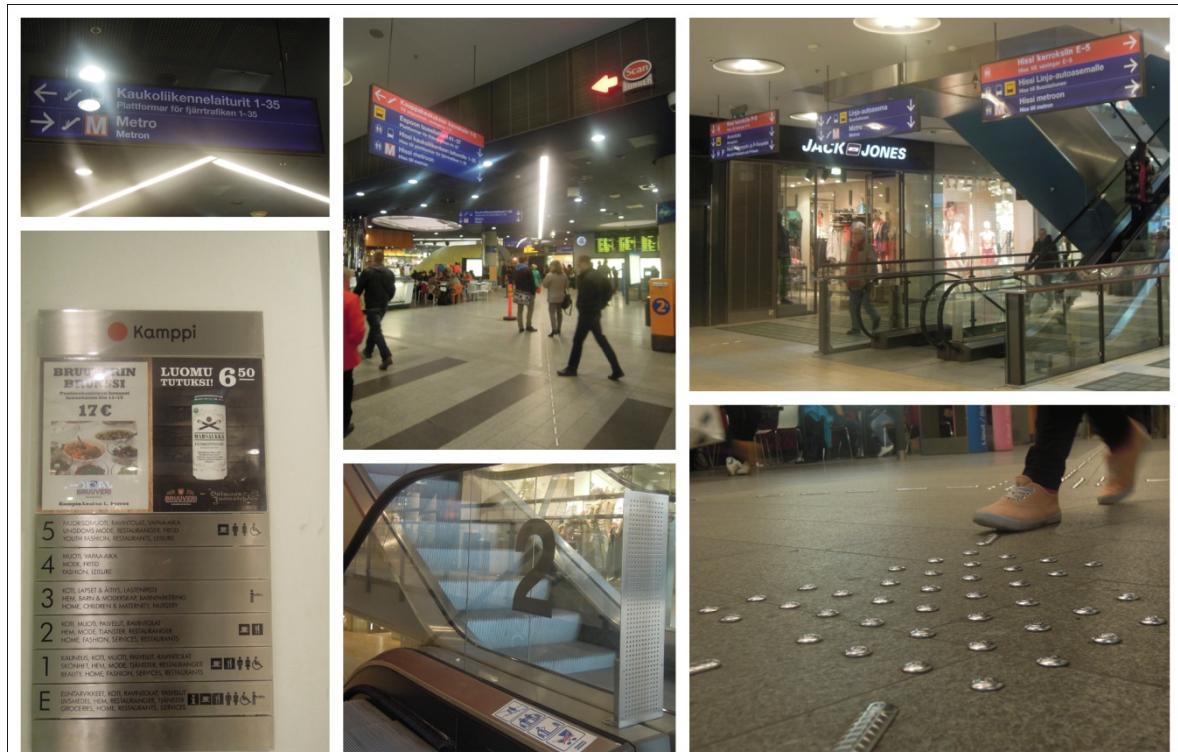

Kuvio 15. Terveyskeskus Haartmanin opasteet

Kauppakeskus Kampin opasteita suunniteltaessa on huomioitu ihmisen sujuva liikkuvuus. Rakennuksen alimmissa kerroksissa toimii bussiterminaali, jonne käyttäjillä saattaa olla kiire. (Kuvio 16).

Opastuksen suunnittelussa on lähtökohtana ollut esteettömyys, joka näkyy näkövammaisten ja heikkonäköisten opastamisen huomioinnissa. Lattiaan on liitetty kohokuvoita, jotka ilmaisevat pysähdyspisteitä ja reittejä. Lattiaopastusta tukee lisäksi valonauha katossa.

Muuten perinteinen opastejärjestelmä on jaettu siten, että sinisellä opastavat viittaopasteet ohjaavat bussiterminaaliin ja punaisella pohjalla olevat kauppakeskukseen. Kirjaintyyppi on päätteetön ja taustasta riippuen, kirjaimet ovat väritykseltään joko valkoisia tai mustia. Lisäksi opasteissa on käytetty piktogrammeja. Viittaopasteet ovat myös valaistuja, jotta ne erottuvat ympäristöstä.

Kuvio 16. Kauppakeskus Kampin opasteet, kuvat Riina Roms

Näkövammaiskeskus Iiriksessä luettavuuteen oli kiinnitetty huomiota opasteen saavutettavuuden kautta (Kuvio 17). Opasteet sijaitsivat alueella, jonne käyttäjällä on mahdollista pysähtyä ja tutkia opasta. Opasteissa on sekä kohotettu pistekirjoitus, joiden avulla tekstit on tulkittavissa. Myös rakennuksen kartta oli toteutettu kohokarttana. Pääsisäänkäynnin edessä oleva pääkartta oli suunniteltu siten, että rakennuksen toimintojen sijainnit on selvitetävissä, kun karttaa tunnustellaan käsillä.

Opasteissa tärkeiksi kriteereiksi nousi pistekirjoitus ja kontrasti opasteen ja tilan välillä, sekä kontrasti opasteen tekstin ja opastepohjan välillä. Suurin osa opasteista oli tummansinisellä tai mustalla pohjalla ja tekstit opasteissa olivat valkoiset. On myös tärkeää, että informaatio esitetään ytimekkäästi. Opasteen on myös oltava tarpeeksi suuri, mikäli sitä ei pääse lukemaan ja tutkimaan läheltä.

Kohteessa perinteisen opastejärjestelmän lisäksi oli ääniopastusta. Myös valaistuksen avulla on korostettu esimerkiksi käytössä olevia käytäviä. Lattiaan on myös lisätty erilaisia listoja, joiden avulla käyttäjä liikkuu tilassa. Rakennus

itsessään on eräänlainen oppimisympäristö, jossa pystytään harjoittelemaan tilassa liikkumista heikon näköaistin kanssa.

Kuvio 17. Näkövammaiskeskus liriksen opasteet

Kuntoutuskeskus Synapsiassa opastuksessa on kiinnitetty opasteiden saavutettavuuteen (Kuvio 18). Rakennuksen käyttäjät liikkuvat pääsääntöisesti pyörätuolien avulla, jolloin erittäin korkealle kiinnitetty opaste on ergonomisesti vaikeasti tulkittavissa. Opastekartan grafiikassa on otettu huomioon pyörätuoli, sillä kartasta näkee suoraan minkä mallinen huone on ja onko sinne mahdollista päästä pyörätuolin avulla.

Kuntoutuskeskuksen opasteet on värikoodattu siten että jokainen rakennuksen kerros on jaettu kahden värin mukaan. Rakennuksen pintamateriaaleissa ja tekstiileissä on huomioitu opastuksen värit, joten käyttäjä pystyy havaitsemaan missä päin hän on. Lisäksi opastusviittojen ja kylttien tueksi on määriteltä kerroskartat, joiden avulla porras- ja hissialueella käyttäjä pystyy tarkistamaan minne hänen on mentävä.

Opasteet itsessään ovat muuten vaalean harmaita mustalla tekstillä, mutta värikoodin mukaan lisätty väri auttaa erottamaan opasteen ympäristöstä.

Kuvio 18. Kuntoutuskeskus Synapsian opasteet

Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymässä opasteiden pääpainona ovat piktogrammit ja kuvien avulla kerrotut informaatiot opasteissa. Kuvien avulla kohderyhmäläiset ymmärtävät opasteita, vaikka välttämättä eivät pysty lukemaan opastetekstejä. Muuten opastetekstit ovat suomeksi (Kuvio 19).

Opasteissa ilmentyvät kuvat ovat johdonmukaisesti kaikissa opastetyypeissä esillä. Kuvien aiheita on haettu tilassa tapahtuman toiminnan kautta. Esimerkiksi toimistotyössä oleva tila kuvataan puhelimesta olevan hahmon avulla. Osassa kuvia on otettu käyttöön myös tilasta löytyvien erityisten sisustusratkaisujen kuvaaminen. Esimerkiksi opetuskäytössä olevan huoneiston oven vieressä on sateenkaari, ja tämä sateenkaari kuvaa opasteissa tilaa. Kuvista on saatu positiivista palautetta ja ne on koettu alueella hyödyllisiksi.

Muuten opasteet ovat tumman vihreitä ja tekstit on kirjattu valkoisella, jolloin kontrasti opastepohjan ja informaation välillä säilyy isona. Sisätiloissa opasteet erottuvat hyvin, mutta ulkona osa opasteista saattaa hävitä ympäristöön.

Kuvio 19. Eskoon sosiaalipalvelujen toimipisteen opasteet

Vertailussa kävi ilmi että opasteiden värityksellä on merkitys paitsi opastejärjestelmän yleiseen ilmeeseen ja sijoitusympäristön vaikuttamaan ilmeeseen niin myös opasteiden huomioarvoon. Esimerkiksi Tampereen yliopistollisen keskussairaalan ja Haartmanin opasteet olivat kummatkin vaaleita ja tuntuivat katoava ympäristöön. Synapsian opasteissa oli käytetty värikoodausta, jonka ansiosta muuten vaaleat opastepohjat saatiin värikoodin mukaisen värin avulla erottumaan.

Valaistut opasteet lisäävät myös huomioarvoa ja nostavat opasteen esille ympäristöstä. Kampin ostoskeskuksessa olevien opasteviittojen valo lisää opasteen näkyvyyttä. Tosin kauppakeskuksen puolella olevat opasteet eivät välttämättä erotu tarpeeksi kauppojen omien valaistujen liikemerkkien seasta.

Kaikissa opastejärjestelmissä typografiassa oli kiinnitetty huomiota luettavuuteen. Jokaisessa kohteessa kirjaintyyppinä oli käytetty erilaisia groteskeja. Kirjaintyyppien paksuusvaihtelussa oli eroja. Varsinkin valaistuissa opastepohjissa leikkauksella on merkitystä. Mikäli leikkaus on valittu kirjaintyyppin paksuimmista

leikkauksista, opasteen valo saattaa syödä kirjaimien muotoa ja esimerkiksi kirjainten sisälle jäävien aukkojen koon muutos saattaa vaikeuttaa luettavuutta.

Opasteiden luettavuutta on mietitty myös heikkonäköisten ja näkövammaisten vaatimusten mukaan. lirkessä koko rakennus on suunniteltu opastettavuuden kannalta siten että siellä pystyy liikkumaan ja havaitsemaan tilaa ilman mahdollisuutta nähdä. Ostoskeskus Kampissa on huomioitu hyvin myös heikkonäköiset. Alueen lattiaopastus sekä pistekirjoitus auttavat liikkumaan tilassa. Kohderyhmästä riippuen on hyvä miettiä onko esimerkiksi lattiaopastuksen toteuttamiseen tarpeeksi riittäviä syitä vai onko mahdollista tukea opastamista esimerkiksi kohokarttojen avulla.

Vertailusta saadusta materiaalista on koottu taulukko (Kuvio 20), jossa on vertailtu esiin nousseiden elementtien esiintymistä eri opastejärjestelmissä. Mukaan on otettu myös konseptiehdotus.

Opastejärjestelmä	Päätteen typografia	Piktogrammit opasteissa	Lattiaopastus	Valaistut opastepohjat	Käytössä olevat värit
TAYS	×		×	×	● ○
Haartman	×	×			● ● ●
liris	×		×	×	○ ● ●
Kamppi	×	×	×	×	● ● ○
Synapsi	×				● ● ● ● ● ● ● ●
Eskoo	×	×			● ○
Konseptiehdotus	×	×			○ ● ● ● ●

Kuvio 20. Taulukko tutkimuksessa vertailtuista osista

3.6 Tutkimustulosten arviointi ja hyöty

Alussa määritelty tutkimusongelma koostui kahdesta osasta. Ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää opastejärjestelmän visuaalisuuden vaikutusta osana informaation välittymisessä. Toisessa osuudessa selvitin piktogrammien tarvittavuutta sairaalaopasteissa.

Tutkimusprosessi sekä vertailututkimuksen että lähdekirjallisuuden osalta tukivat käsitystä siitä, että opasteiden visuaaliseen ilmeeseen on panostettava, jos opasteiden halutaan toimivan niille suunnatuissa tiloissa. Vertailututkimuksesta oli hyötyä koska konseptin kohderyhmämääritelmä sisälsi suuren joukon erilaisia ihmisiä lapsista vanhuksiin asti. Vertailukohteissa oli keskitytty tehostamaan tiettyjä tarpeita, joita kohderyhmällä oli. Esimerkkinä opasteiden saavutettavuus pyörätuolilla, ja kuinka visuaalisen ilmeen avulla saavutettavuutta voidaan helpottaa. Lisäämällä opasteen huomioarvoa värien avulla tai määrittelemällä formaatin kokoa siten, että se sopii alueeseen hyvin ja tarvittava informaatio on heti nähtävissä.

Lähdekirjallisuus avasi ja loi paljon uusia ajatuksia visuaalisuuden tärkeydestä ja kuinka pienilläkin asioilla, kuten kiinnittämällä huomiota kirjaintyyppiin leikkauksien valintaan, on mahdollista lisätä opasteen toimivuutta ka luettavuutta.

Piktogrammien tärkeys sairaalaopasteissa on suuri, mikäli sairaalan asiakaskunta on vieraskielisiä tai käyttäjät eivät esimerkiksi pysty lukemaan kirjoitettua opastetta. Seinäjoen sairaalan kävijät ovat pääsääntöisesti Etelä-Pohjanmaan alueelta, jolloin kieliongelmaa ei välttämättä synny. Tärkeän informaation nostaminen esimerkiksi opastekartasta on toimiva tapa käyttää piktogrammeja. Lisäksi niitä käyttämällä on mahdollista vähentää negatiivista kieltomääräyksiä sisältäviä opasteita sairaala-alueella. Ympäristössä viihtyy paremmin, kun joka puolella ei ole kielteisiä määräyksiä siitä, mitä tilassa saa tehdä ja mitä ei. Kuvien avulla tieto on kerrottavissa kenties hienovaraisemmin.

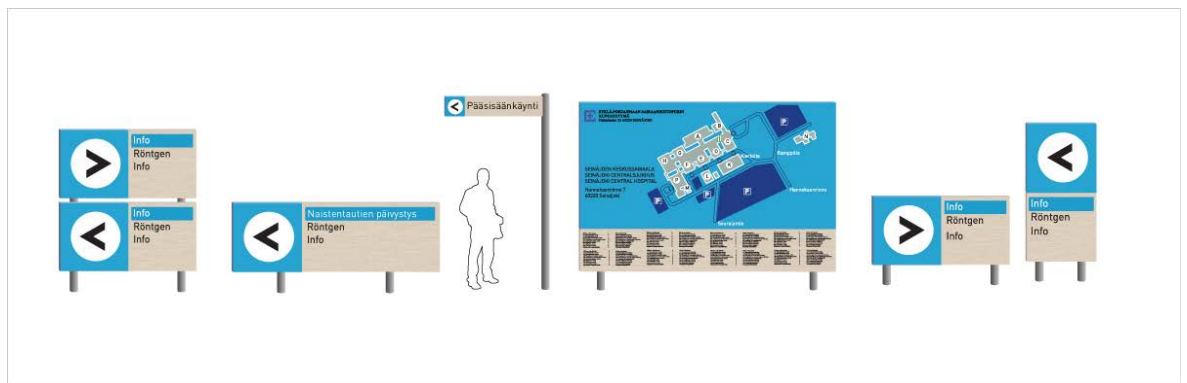
Tutkimukset antoivat lisätietoa kohderyhmän tarpeista, sillä opinnäytetyössä ei varsinaisesti olla oltu suorassa yhteydessä loppukäyttäjien. Lisäksi varsinkin

vertailututkimus lisäsi myös omaa ammatillista varmuutta ja uskoa opastekonseptin toimivuudesta.

4 PRODUKTIO

4.1 Ideointia tutkimusmateriaalien pohjalta

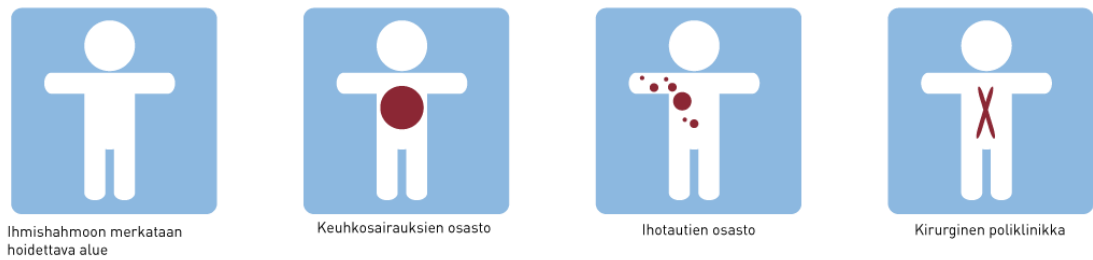
Itse produktion työstäminen ja konseptien hahmottuminen alkoi syventävien opintojen aikana suunnitelluista konseptiehdotuksista. Sairaanhoidopiiriin tekemän opastekyselyn ja vertailututkimuksen perusteella lähdin muuttamaan alkuperäistä konsepti-ideaani (Kuvio 21) siten, että siitä muodostui kaksi erilaista ehdotusta. Konseptin jatkotyöstöehdotukseni tukeutuvat suuresti opastejärjestelmän opastamisen rakenteen muutokseen visuaalisin keinoin.

Kuvio 21. Syventävien opintojen aikana toteutettu ilme

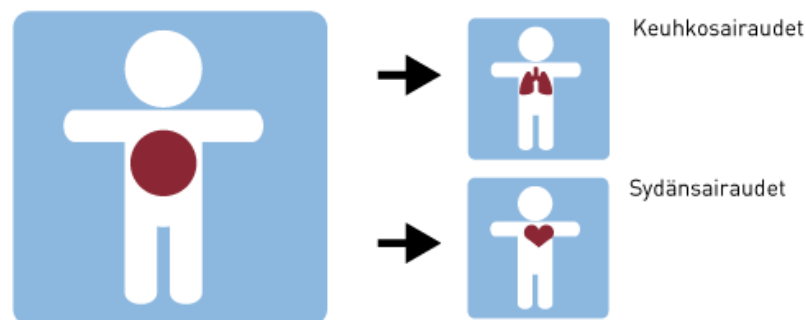
Ensimmäisessä konseptiehdotuksessa opastettavuuden pääpaino siirtyi voimakkaasti piktogrammien varaan. Sairaanhoidopiiriin teettämän kyselyn perusteella osa vastaajista toivoi opasteissa olevien tekstien olevan selkokielisempiä sairaalan oman slangin sijaan. Konseptiehdotelmassa on tarkoituksena tukea sanojen välittämä viesti kuvien avulla, jolloin eriosastoille suunniteltaisiin periaatteessa omat tunnukset. Piktogrammit kuvaavat siis toimipisteessä tapahtuvia toimintoja. Nämä kuvatunnukset ilmenisivät koko opastejärjestelmässä kartoista nimikyltteihin asti, joko yksinään tai tekstin parina.

Ensimmäiset piktogrammihahmotelmat (Kuvio 22) keskittyvät kuvaamaan aluetta, jota käyttäjä on tulossa näyttämään tai hoitamaan. Esimerkiksi jos kyseessä on sydänsairaudet, piktogrammin ihmishahmosta on korostettu sydämen alue.

Kuvio 22. Piktogrammien kuvaustavan suunnittelua

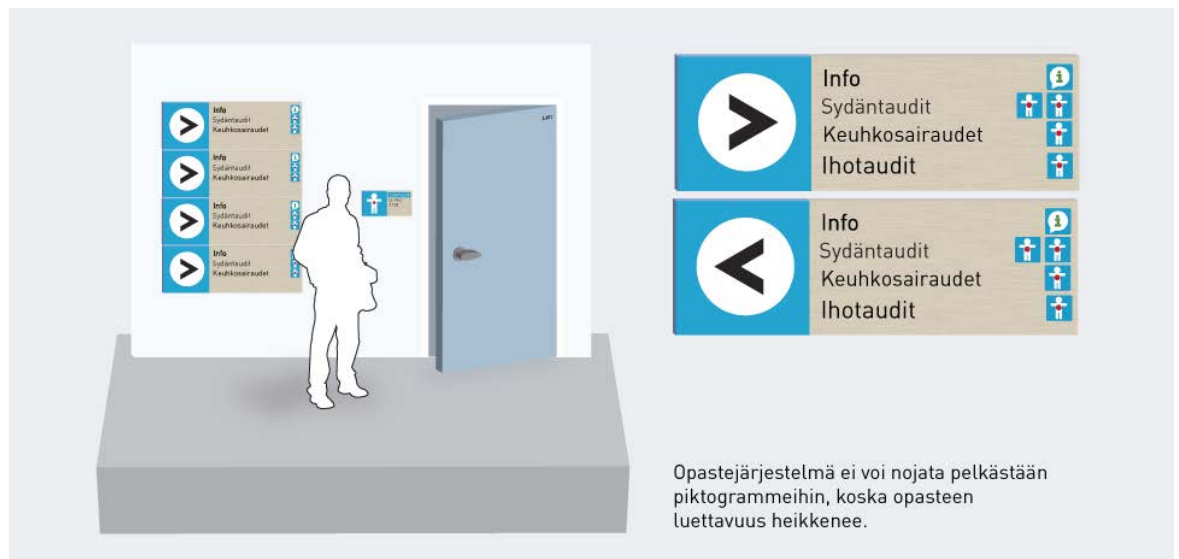
Koin kuitenkin piktogrammien olevan liian ympäröityä, vaikeasti tajuttavia ja joidenkin toimipisteiden kohdalla jopa samanlaisia, esimerkkinä keuhkosairauksien osasto ja sydänsairauksien osasto. Yhtäläisyyksien takia ja merkkien ymmärtämistä helpottamaan, koin tarpeelliseksi lisätä piktogrammeihin tarkentavia osia kuvaamaan hoidettavaa aluetta (Kuvio 23), kuten esimerkiksi keuhkoja ja sydäntä.

Kuvio 23. Piktogrammien kuvaustavan tarkentamista

Asiakas oli kiinnostunut ehdotuksesta lisätä piktogrammeja opasteisiin, sillä onnistuneina ne tukevat viestin välittymistä. Ja mikäli opasteita ei tehdä useammalle kielelle, auttavat ne myös käyttäjiä, jotka eivät ymmärrä suomea. Samoin opastekylttien pinta-alaa on mahdollista pienentää tiivistämällä informaatio kuvaan.

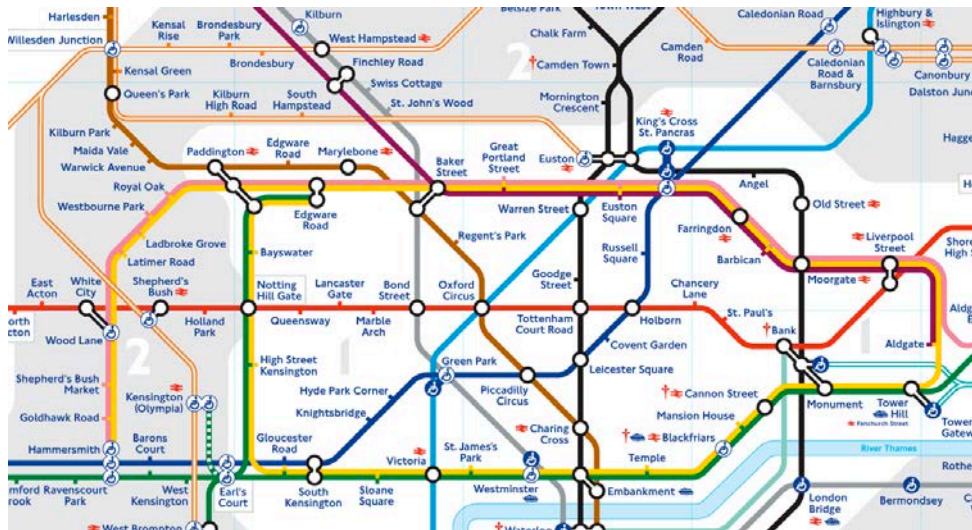
Jatkoin konseptiehdotelman työstämistä ja mallinsin kuinka merkit toimisivat opasteissa. Havaittiin, että vaikka piktoگرامmit tukevat viestin välittymistä, niiden liika käyttö ei silti ole positiivinen asia (Kuvio 24). Piktoگرامmin saattaa kertoa käyttäjälle lisää informaatiota toimipisteestä tai auttaa häntä muistamaan tai löytämään etsimänsä paikan, mutta silti koen että liian useasti käytettynä piktoگرامmit kuitenkin menettävät arvonsa viestin tukijana ja sekottavat opasteiden ilmettä. Esimerkiksi isossa opastetaulussa, jossa viesti on kerrottava myös tekstin avulla, piktoگرامmien asema ei ole niin vahva. On tärkeää ottaa huomioon mitä halutaan opastaa ja miten viesti on välitettävissä helpoiten ja ymmärrettävästi käyttäjälle.

Kuvio 24. Piktoگرامmien liiallinen käyttö

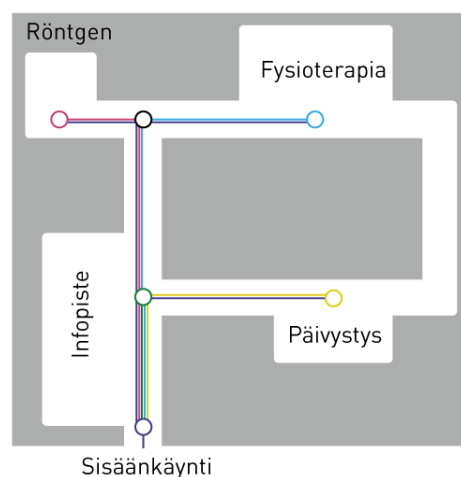
Toinen konseptiehdotelma keskittyy käyttäjän reitin ohjausprosessin tukemiseen lähinnä sisäopasteissa. Kun käyttäjä tulee sairaalaan, hän on saanut potilaskutsukirjeen postitse, joka opastaa oikeaan paikkaan sairaala-alueella sekä rakennuksen sisällä. Oletettavasti käyttäjä siis tietää suurin piirtein kerroksen ja rakennusosan, jonne hänen on saavuttava. Tässä konsepti-ideassa on tarkoituksena auttaa käyttäjää löytämään rakennuksen sisällä perille vaivattomasti.

Konsepti-idea lähti liikkeelle metrokarttojen opastuksesta (Kuvio 25). Tarkoituksena on pystyä opastamaan käyttäjä perille ilman että hänen välttämättä tarvitsee kiinnittää huomiota tilassa mihinkään muuhun kuin opasteisiin. Opastekonsepti nojautuu vahvasti karttoihin ja lattiaopastuksiin, jotka ikään kuin esittävät sairaalan ”pysäkkejä”. Käyttäjän on mahdollista navigoida tilassa kartan ja lattiaopasteiden avulla.

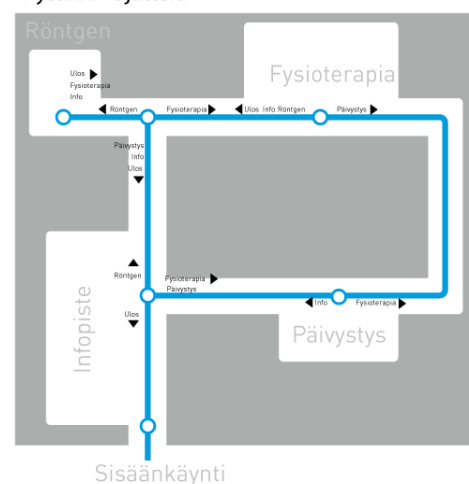

Kuvio 25. Lontoon metrokartta (Transport for London)

Värikooditettu kartta

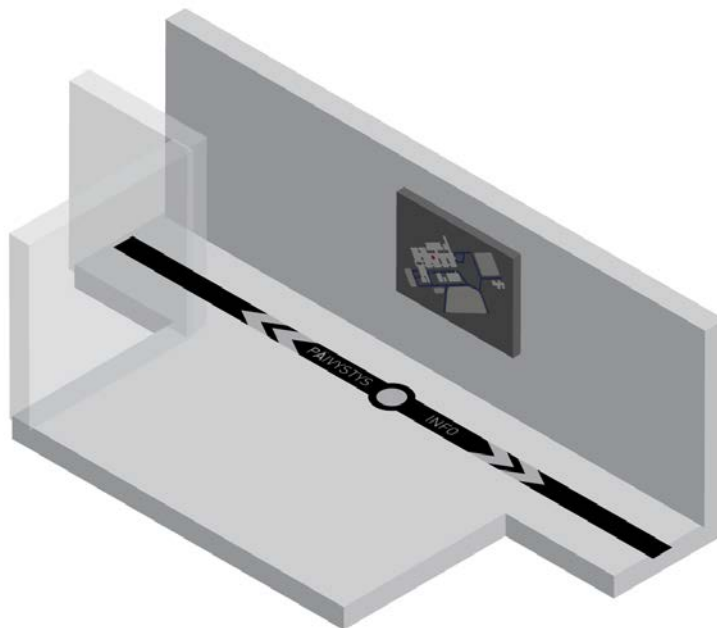
”Pysäkki”-ajattelu

Kuvio 26. Lattiaviivan ja pysäkki-idean hahmottaminen

Vertailututkimuksen aikana Kampin ja Iiriksen opasteisiin tutustuttaessa pääsin näkemään kuinka lattiaopastus toimii tiloissa ja kuinka käyttäjät ovat tottuneet lattiaopastuksiin. Kummankin kohteen lattiaopastus on alun perin suunniteltu heikkonäköisiä varten. Iiriksessä lattiassa oleviin koholastoihin oltiin tyytyväisiä, sillä niitä seuraamalla saadaan kerrottua kuljettava reitti. Kampissa ihmiset suunnistivat pääsääntöisesti opastekylttien avulla, eikä lattiaopastukseen kiinnitetty huomiota. Kuitenkin heikkonäköisille siitä on tärkeä apu isossa tilassa, jossa ihmiset liikkuvat nopeasti.

Koin että pysäkki-idea toimii paremmin sairaalan tiloissa jos opastettavien viivojen määrää on mahdollista laskea. Jos jokaisen yksikön opasteviiva lähtisi sisääntuloalueelta, koko sairaalan lattia olisi täynnä monia eri opasteviivoja. Pysäkkien ansiosta pystytään periaatteessa niputtamaan samansuuntaiset reitit yhteen ja korostamaan pääkäytäviä. Yhden opasteviivan perässä liikkuminen on helpompaa ja vaivattomampaa kuin että käyttäjän tulisi etsiä omaa viivaa lattiasta (Kuvio 27).

Kuvio 27 Pysäkki-idea, lattiaviiva ja kartta

Sairaalan alueet tai rakennusosat voisi myös merkitä värikoodein ja lattiaopasteiden viivat erottuisivat toisistaan paremmin. Oliver (2007, 00) toteaa kuitenkin että ihminen muistaa parhaiten 3-6 väriä ja tällöin värikoodein merkityt opasteet toimisivat vielä ennen liian sekavaksi muuttumista. Kantasairaalan puolella päärakennuksessa on jo kuitenkin yhdeksän eri rakennusosaa, ja lisäksi ulkoalueella erillisissä rakennuksissa viisi lisää.

Värikoodit myös lukitsevat tietyt toiminnot tiettyihin osiin rakennusta. Esimerkiksi jos päivystyskeskus on punaisella alueella ja myöhemmin tulee tarve laajentaa sitä alueelle, joka on merkitty vihreäksi, niin värikoodaukset saattavat mennä sekasin. Silloin joko värit sekottuvat ja vihreän alueen keskellä on punainen alue tai päivystyskeskuksen asiakkaita pitää alkaa ohjaamaan sekä punaiselle että vihreälle alueelle.

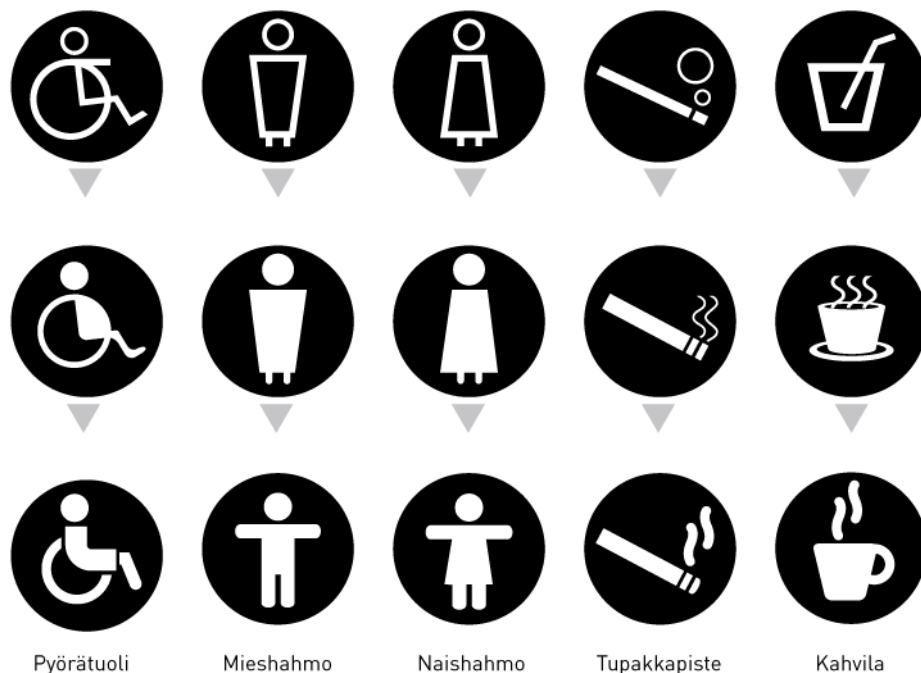
Asiakkaan näkökulma lattiaopasteista oli kielteinen. Lattiaan liitettävien opasteiden tekniset ratkaisut täytyisi selvittää tarkasti, sillä käytäviä käytetään paljon ja niiltä vaaditaan kovaa kestävyyttä. Ne eivät saa vaikeuttaa myöskään lattioiden puhtaanapitoa. Lisäksi asiakas koki turhaksi lisätä yhtä viivaa lattiaan korostamaan käytäviä, jotka loppukäyttäjät hahmottaa kulkureitiksi valmiiksi ilman opasteitakin.

4.2 Konseptiehdotusten muotoutuminen ja jatkokehittäminen

Kummassakin opastejärjestelmäkonseptissa oli osia, jotka soveltuisivat sairaalan opasteisiin ja tukevat nykyisen opastejärjestelmän runkoa. Piktogrammit tukevat informaation välittämistä erityisesti kartoissa, sillä niiden avulla tiettyjen tärkeiden paikkojen kuten neuvonnan tai päivystyksen sijainti on helposti nostettavissa esille. Sairaalan sisälle lisättävien karttojen avulla käyttäjät hahmottaa tilaa paremmin ja saa käsityksen, mitä missäkin päin rakennusta on. Jatkoisin kummankin konseptiehdotuksen työstöä. Pyrin yksinkertaistamaan ja lähentämään ideoita olemassa olevan opastejärjestelmän tapaan perinteisenmään opastejärjestelmän rakenteen suuntaa.

Ensimmäisen konseptiehdotuksessa rajasin piktogrammeja esittävien yksiköiden ja toimipisteiden määrän vain tärkeimpiin pisteisiin, kuten informaatiopisteeseen ja päivystykseen. Piktogrammien suunnittelu jatkui siten että unohdin "jokaiselle toimipisteelle tunnus" -ajattelun ja keskityin luomaan piktogrammeista enemmän havainnollistavia. Tiputin ihmishahmon pois kuvista ja lähdin suunnittelemaan enemmän perinteisempiä kuvia.

American Institute of Graphic Arts (AIGA [Viitattu: 25.5.2011]) on luonut piktogrammikartan yleisten julkistilojen käyttöön ensimmäisen kerran vuonna 1974 ja sitä täydennettiin vuonna 1979. Tutustuin heidän työhönsä, sillä kyseiset symbolit ovat levinneet ympäri maailmaa eri tilojen opasteisiin. Lähdin suunnittelemaan sairaanhoitopiirille sopivia piktogrammeja heidän symboliensa tapaan (Kuvio 28).

Kuvio 28. Opastejärjestelmän piktogrammien suunnitteluprosessia

Koska olin päättänyt että piktogrammit esiintyisivät pääsääntöisesti opastekartoissa sekä ulkona että sisällä, niin kuvien on oltava selkeitä, kontekstiin liittyviä ja helposti ymmärrettävissä. Niitä ei välttämättä tarkastella kovin läheltä, joten piktogrammin muodostaman hahmon on erotuttava pienestä kuvastakin.

Hahmon selkeät muodot ja kuvan ja taustan negatiivisen alueen suhde vaikuttaa hahmon erotettavuuteen (Kuvio 29). Jos esimerkiksi mieshahmon kädet ovat lähellä vartaloa, saattaa käsiä erottava viiva hävitä hahmoa pienentäessä tai kauempaa katsottaessa.

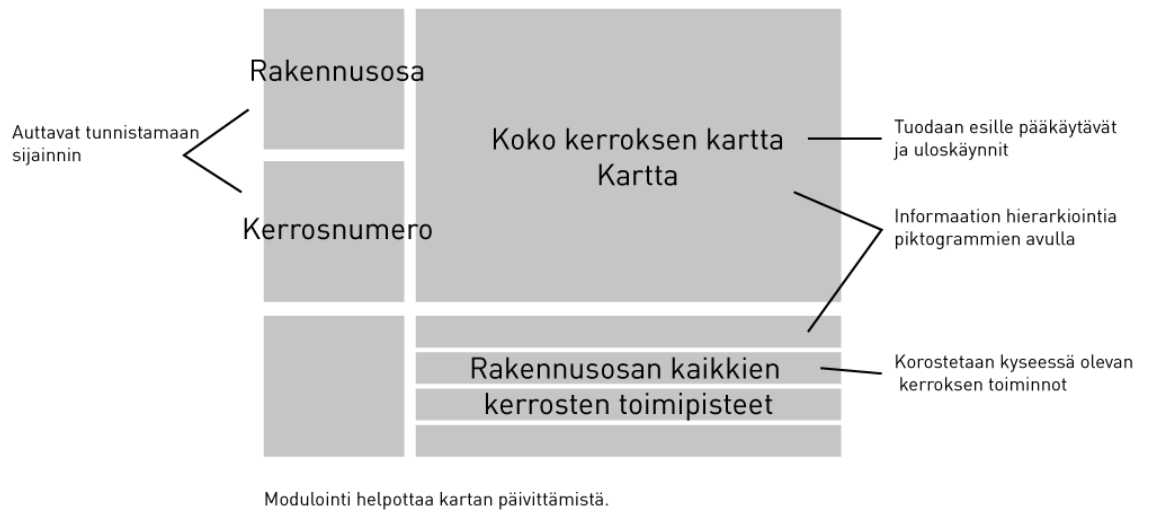

Kuvio 29. Piktoqrammin erottuminen

Toisaalta piktoqrammit voivat olla tilassa myös opastamassa tai kieltämässä, jonkun toiminnon tai tavan tekemistä. Esimerkiksi jos ympäristöön tarvitsee sijoittaa paljon kieltomerkkejä, koen että piktoqrammit ovat ystävällisempi tapa ilmaista kieltä kuin että alueella on monta opastetta, jossa lukee ei saa tupakoida.

Toisessa konseptiehdotuksessa asiakas piti hyvänä ideana karttojen lisäämistä sairaalan sisälle. Tällä hetkelle karttoja on vain pääsisäänkäyntien yhteydessä sekä P-osan sisäänkäynnin aulassa. Seiniin liitettävät sisäopastekartat on tarkoitus suunnitella sijoitustilaa varten siten, että kartan kuva kääntyy aina katsojan mukaan, jolloin käyttäjän on mahdollista hahmottaa alue. Vaikka asiakas ei ollut halukas lisäämään lattiaan opasteviivoja, pääkäytävien ja reittien korostaminen kartassa osoittautui hyvälle ratkaisulle tukea käyttäjän opastamisprosessia.

Karttoja on tarkoitus sijoittaa jokaiselle rakennusosalle ja karttakuvan tukena opasteissa kerrotaan kyseisen rakennusosan kaikki toiminnat eri kerroksissa. Koska opastekarttaan saattaa tarvittaessa tulla muutoksia, olen pyrkinyt suunnittelemaan sen erilaisten modulien avulla, jotta päivitettävyys jälkikäteen olisi helppoa (Kuvio 30).

Kuvio 30. Käytäväkartan rakenne

Ulkokartat toimivat samalla tavalla, eli kartan suunta pyörii käyttäjän tulokulman mukaan. Huomasin että ulkokarttojen ja sisäkartojen suunnittelussa on määriteltävä kartan funktio tarkasti. Ulkokartta kertoo sairaala-alueen ulkoalueesta, jolloin siihen on hyvä lisätä näkyviin ajotiet, parkkipaikat ja esimerkiksi bussipysäkkien merkit. Sisäkartoissa ulkoalueiden opastamiselle ei ole yhtä suurta tarvetta. Tärkeää on kuitenkin, että sisäänkäynnit erottuvat. Jos karttaan yrittää lisätä kaiken mahdollisen informaation, käyttäjän on hidasta löytää juuri se tieto, mitä hän etsii ja tarvitsee sillä hetkellä.

Kummassakin konseptiehdotuksessa tärkeäksi tekijäksi ilmeitä kehitellessä nousi kontrasti opasteen ja taustan välillä, sekä vastaavasti informaatiohierarkian esille tuominen. Informaation välittymiseen vaikuttavat selkeät muodot, jotka syntyvät kuvan tai informaation pelkistämisessä. Havainnointi on nopeaa, kun informaation määrä on vähäistä.

4.3 Ehdotusten yhdistäminen yhdeksi kokonaisuudeksi

Konseptin keskeisten opasteiden suunnittelu- ja ideointivaiheiden jälkeen tuntui luontevalta yhdistää ne, sillä kummankin lähestymistavat käyttäjän ohjaamiseen olivat erilaiset eivätkä ne sulkeneet kuitenkaan toisiaan pois.

Pelkät piktogrammit ja kartat eivät silti ole tarpeeksi vahvat opastekeinoit ohjaamaan käyttäjä perille sairaalan kokoisessa rakennuksessa. Alkuperäisen sairaalan opastejärjestelmän viittaopasteisiin oltiin oltu pääsääntöisesti tyytyväisiä Matikaisen ja Karppisen (opinnäyte 2010, 58) tekemän opastekyselyn mukaan. Nykyisten viittaopasteiden yhdentäminen ja ilmeen päivittäminen konseptin kanssa yhteensopivaksi lisää opastejärjestelmän johdonmukaisuutta ja erottettavuutta ympäristöstä. Sairaanhoidopiiri on itse vastuussa opasteiden tekstin sisällöstä ja paikkaansapitävyydestä, joten tässä työssä keskitytään vain ilmeen muutokseen.

Opasteiden ilme on pyritty pitämään asiallisena. Ilme pystytään rakentamaan valittujen värien, typografian ja piktogrammien avulla. Esimerkiksi viittaopasteet koostuvat vaalean harmaasta pohjasta sekä mustasta tekstistä. Lisäksi suuntaa ohjaava nuoli-piktogrammi saa taustalle graafisen peruselementin. Peruselementin sininen väri auttaa opastetta erottumaan ympäristöstä

4.3.1 Ulko-opasteet

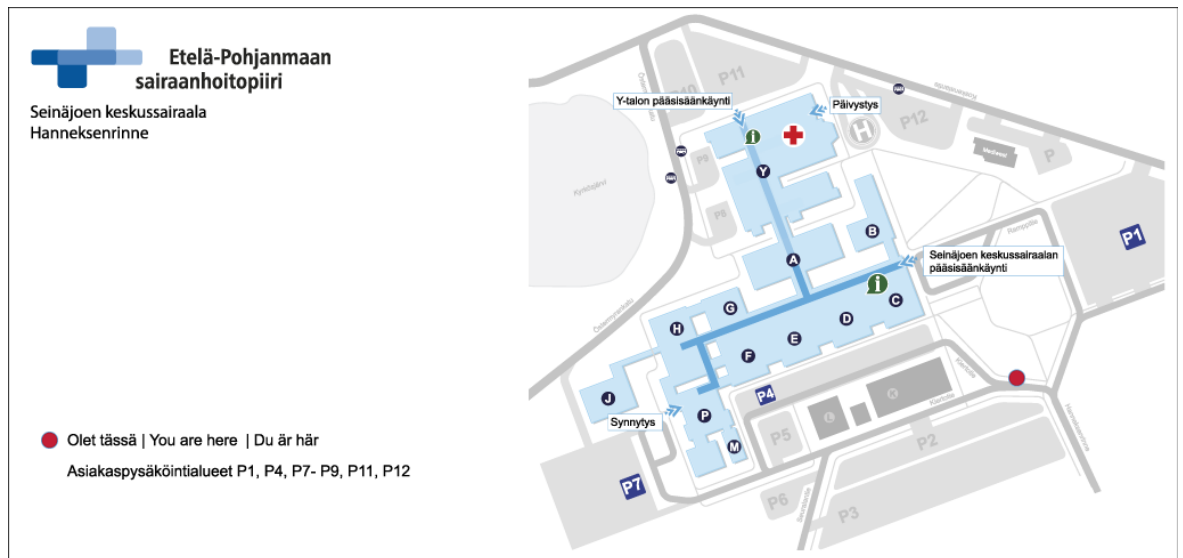
Ulko-opastus koostuu karttaopasteista, viittaopasteista ja tunnistusopasteista. Opasteita suunnittelussa on lähdetty liikkeelle käyttäjien saapumisesta alueelle. Suurin osa loppukäyttäjistä tulee autolla, jolloin alueen liikenteen on oltava sujuvaa. Sujuvaan liikenteeseen vaikuttaa käyttäjän tieto alueesta, esimerkiksi parkkipaikkojen sijainti on oleellista.

Aluekartta on ensimmäinen opaste, jonka käyttäjä huomaa. Siitä on mahdollista tarkistaa rakennusosan sijainti, sisäänkäynnit, pääliikenneväylät alueella ja paikoitusalueet (Kuvio 31). Kartassa on myös avattu rakennusosien toiminnat sekä kävelyreitit. Kartan sisäinen informaatiohierarkia nostaa karttaosuuden päällimmäiseksi. Rakennusosat avaava listaosuus on liitetty kartan alareunaan,

jotta kartan käyttäjän on helppo lukea tekstit. Jos tekstiosuus nostettaisiin ylös, ylimmät toimipisteet nousisivat lukijaan nähden korkealle ja tekstin luettavuus vaikeutuisi.

Kartan ilme mukailee opastejärjestelmän peruselementtejä, kuten väriä ja typografiaa. Tärkeimmät toimipisteet on nostettu esille piktogrammien avulla. Esimerkkinä kartassa on neuvonta, päivystyskeskus ja bussipysäkki alueet. Käyttäjän sijainti alueella vaikuttaa kartan grafiikkaan. Karttaa käännetään sijainnin perusteella, jolloin käyttäjän on helppo havainnoida missä päin aluetta hän on.

Kartan sisäinen informaatiohierarkia nostaa karttaosuuden päällimmäiseksi. Rakennusosat on merkitty karttaan ja ne avataan kartan alapuolelle rakennusosittain.

Kuvio 31. Ulko-opasteet, aluekartan grafiikka, havainnekuva

Viittaopasteet rakentuvat tietä osoittavasta nuolesta sekä tekstiosuudesta (Kuvio 32). Ulkoalueella viittaopastus on suomeksi, mutta tärkeimmät kohteet voidaan nostaa esille piktogrammien avulla.

Viittaopasteet jakautuvat pylväsopasteisiin ja isoihin viittaopasteisiin. Pylväsopasteet sijoittuvat kävelyreiteille ja katujen varteen. Isot viittaopasteet sijoitetaan liikenneväylille. Kummatkin opasteet koostuvat moduuleista, joiden avulla opastusta on helppo päivittää tai muuttaa jälkikäteen.

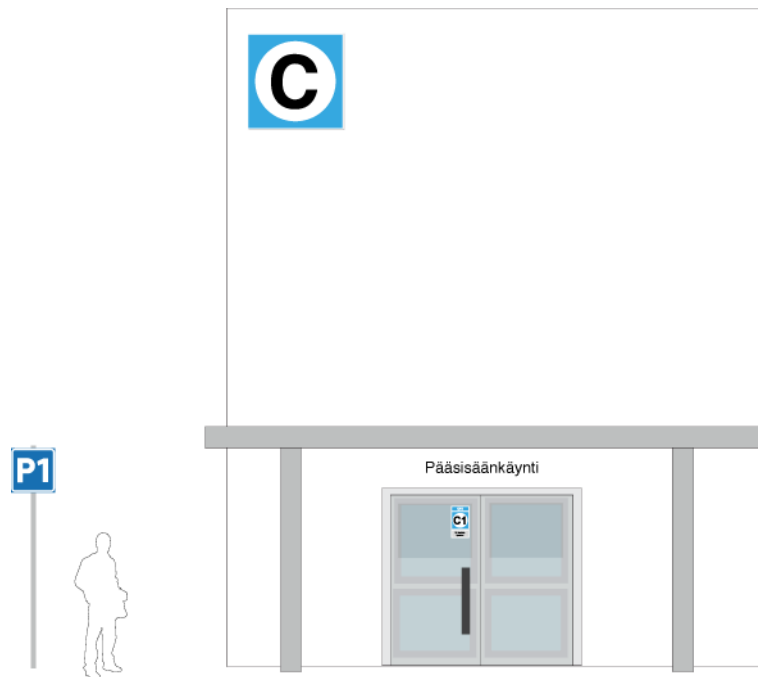
Kuvio 32. Ulko-opasteet, viittaopasteet, havainnekuva

Tunnistusopasteet sijoittuvat paikoitusalueille ja rakennuksen seinämiin sekä sisäänkäynneille (Kuvio 33). Opasteen avulla käyttäjän on mahdollista tarkistaa onko hän saapunut oikealle alueelle, mitä hän on etsinyt.

Paikoitusalueen tunnistusopasteet ovat suunniteltu liikenneviraston suunnitteleminen paikoitusalueiden liikennemerkkin mukaan. Opasteeseen on lisätty sairaalan paikoitusalueen numero, sillä pääsääntöisesti käyttäjä ohjataan potilaskutsussa joko P1, P4 ja P7 -paikoitusalueille. Opaste sijoitetaan paikoitusalueen sisäänajoreitin eteen pylvääseen.

Rakennusosat merkitään tunnistusopasteella, koska opastejärjestelmän rakenne nojaa pitkälti rakennusosien opastamiseen. Potilaskutsussa ja aluekartoissa tuodaan rakennusosat ilmi, joten on tärkeää että itse sairaalarakennuksesta voidaan erottaa eri rakennusosat. Tunnus noudattaa opastejärjestelmälle luotua ilmettä.

Sisäänkäyntien läheisyyteen lisätään tunnistusopaste, joka kertoo käyttäjälle oviaukon funktion, esimerkiksi pääsisäänkäynti tai P-osan sisäänkäynti. Lisäksi jokainen sairaalan ovi merkitään ovimerkintätunnisteella, josta selviää rakennusosa, monesko ovi kyseisellä rakennusosalla on kyseessä sekä palohenkilökunnan tarvitsemat ryhmätunnisteet. Ovimerkintätunnisteet on rakennettu moduuliosista, jolloin opasteen päivitettävyyttä ei ole hankalaa.

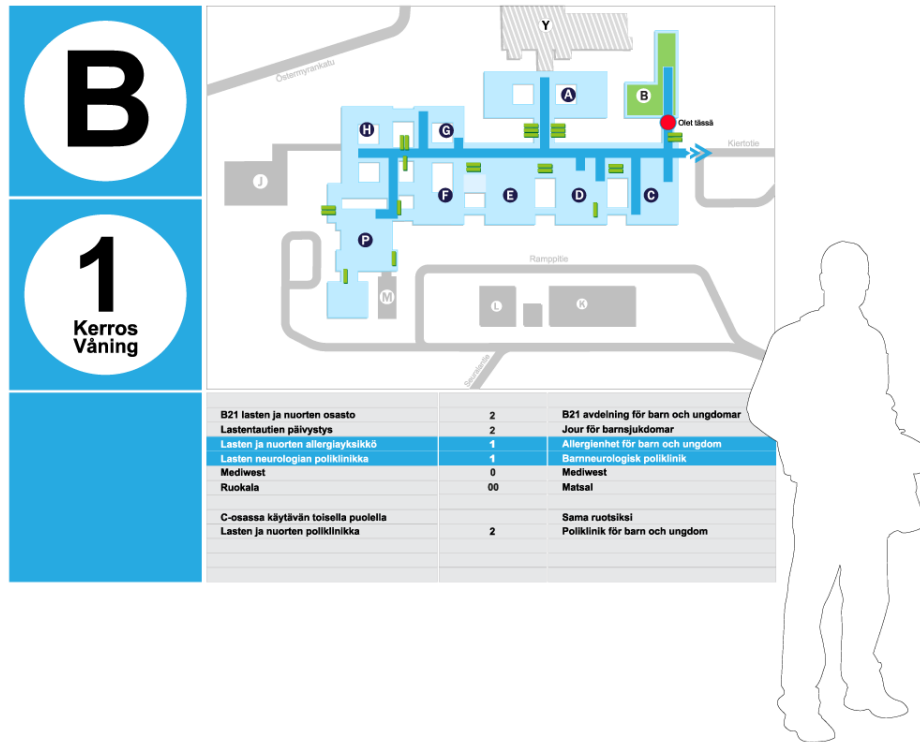
Kuvio 33. Ulko-opasteet, tunnistusopasteet, havainnekuva

4.3.2 Sisäopasteet

Sisäopasteet rakentuvat kaksista eri kartoista, käytävän sijoitettavista viittaopasteista, hissiopasteista ja erilaisista tunnistusopasteista. Kaikkien opasteiden ilme on pyritty pitämään johdonmukaisena muuhun opastejärjestelmään nähden.

Kartat antavat käyttäjälle kokonaisvaltaisen kuvan rakennuksen sisäosasta. Sisäkartat jakautuvat kahteen osaan; sisäänkäyntien karttoihin sekä käytäväkarttoihin. Kummissakin opasteissa karttojen suuntaa käännetään samoin kuin ulkokartassa, jolloin kartan lukijan on helppo havainnoida sijaintinsa tilassa ja kohteen suunta.

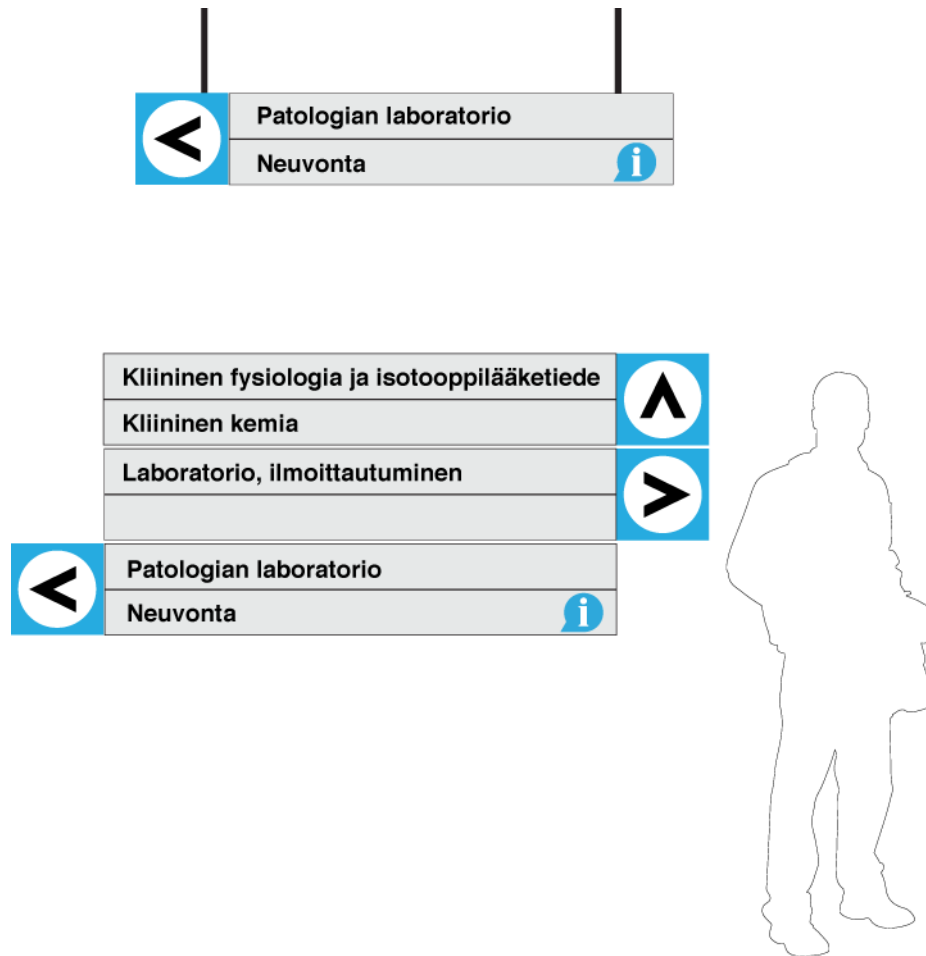
Sisäänkäyntikartat (Kuvio 34) sijoitetaan pääsisäänkäynnin läheisyyteen sekä Y-talon ja kantasairaalan välikäytävään kantasairaalan puolelle. Sisäänkäyntikartassa avataan rakennuksen toimipisteet rakennusosien ja kerrosnumeroiden mukaan. Opaste on kaksikielinen.

Kuvio 35. Käytäväkartta, havainnekuva

Viittaopasteet tukevat karttojen antamaa opastusta. Ne kertovat toimipisteen suunnan. Viittaopasteet sijoitetaan kohtiin, joissa käyttäjä tarvitsee tukea opastusprosessissa. Ne voidaan kiinnittää joko kattoon tai seiniin (Kuvio 36). Opasteen ilme on samanlainen kuin ulos sijoitettujen viittaopasteiden. Tekstin lisäksi on mahdollista lisätä piktogrammeja tukemaan viestin välitystä tai nostamaan tietty toimipiste esille.

Opaste koostuu moduuleista, jolloin päivitettävyyden nopeus on suuri. Mikäli opaste tulee kattoon, on mahdollista koota korkeintaan kaksi opastemoduulia päällekkäin, jotta opaste ei ole liian alhaalla.

Kuvio 36. Viitta-opasteet, havainnekuva

Hissiopaste sijoitetaan hissien sisäpuolelle (Kuvio 37). Se kertoo hissien käyttäjälle, rakennusosan jossa hissi on sekä eri kerrosten toimipisteet. Opasteeseen liitetään ulkoskäyntikerrosten kohtaa merkintä, jotta käyttäjä tietää miten rakennuksesta pääsee pois. Lisäksi tiettyjä toimipisteitä voidaan korostaa piktogrammien avulla.

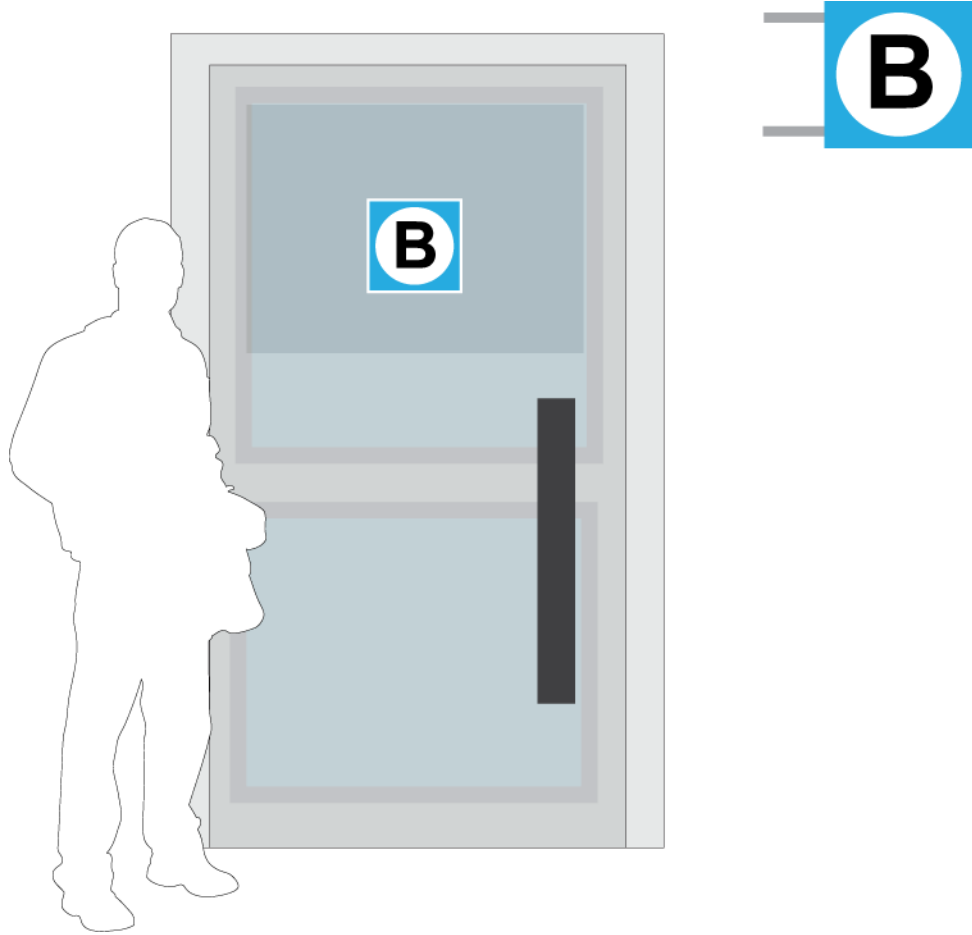

Kuvio 37. Hissiopaste, havainnekuva

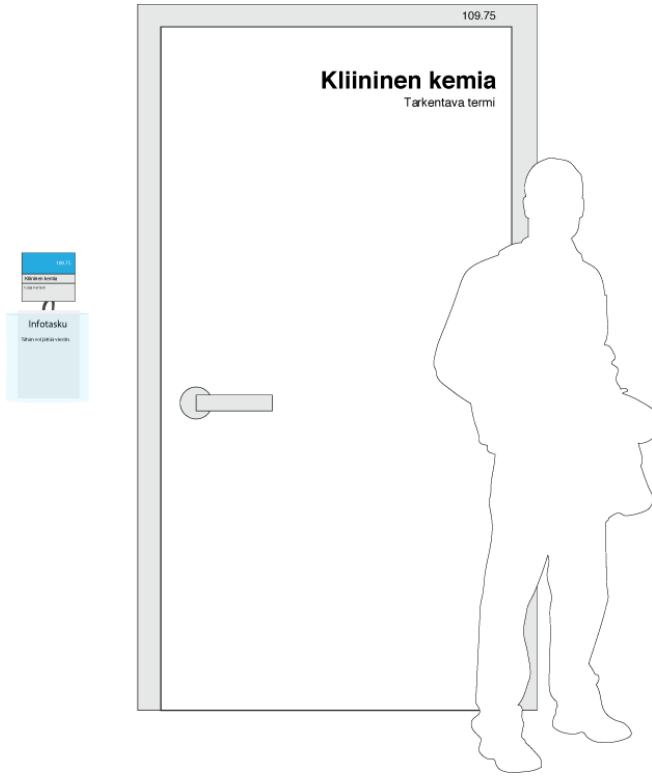
Tunnistusopasteet sijoitetaan määränpäihin ilmaisemaan käyttäjälle että hän on löytänyt perille. Esimerkiksi jotkin rakennusosat saattavat tarvita rakennusosatunnisteen (Kuvio 38), mikäli alueelle ei ole tarvetta lisätä käytäväkarttaa. Rakennusosatunnisteet voidaan lisätä myös alueen sisäänkäynnin oville. Tunniste noudattaa ilmeen yleistä linjaa. Sinisen värin ansiosta sen havainnointi on vaivatonta.

Lopullisten toimipisteiden oviin merkataan huoneiston funktio sekä tekninen numero. Lisäksi oven viereen on mahdollista lisätä oma opastekilpi, johon liitetään vaihtuva informaatio, kuten toimipisteen käyttäjä (Kuvio 39).

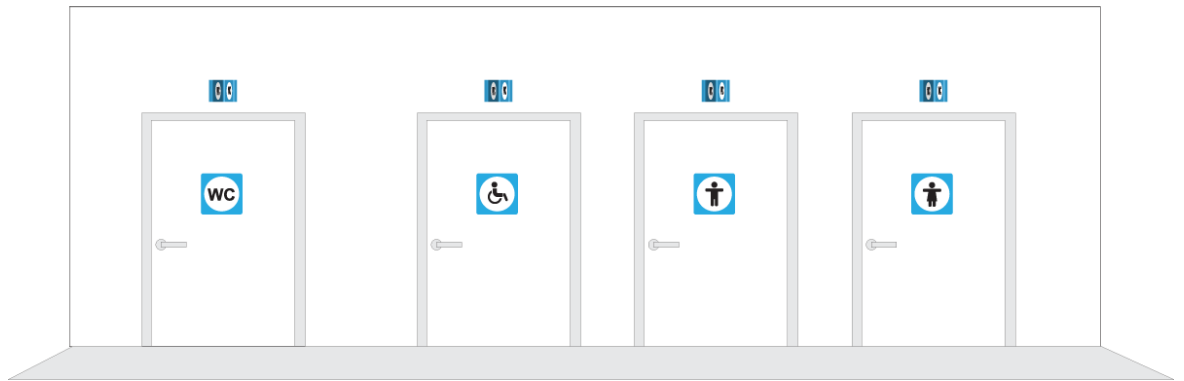
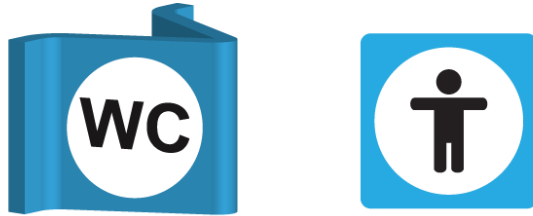
Ainoana piktogrammien avulla tunnistettavat toimitilat ovat wc-tilat. Opastetunniste noudattaa rakennusosatunnisteen ilmettä, mutta rakennusosakirjaimen sijasta ympyrässä esitetään naisen ja miehen hahmot (Kuvio 40).

Kuvio 38. Rakennusosatunnisteet, havainnekuva

Kuvio 39. Huoneistotunnisteet, havainnekuva

Kuvio 40. WC-tunnistus, havainnekuva

Matikaisen ja Parkkisen tutkimuksen mukaan (opinnäyte 2010, 58) opastamiseen oli toivottu myös piste- ja kohokirjoitusta. Asiakas kuitenkin päätti että siitä luovutaan, koska heikkonäköisiä ja näkövammaisia on sen verran pieni osa käyttäjäryhmästä. Heillä on myös pääsääntöisesti saattaja aina mukana kun he tulevat sairaalaan. Kuitenkin esimerkiksi ovien viereen lisättävässä tunnistuskyltissä on tilaa pistekirjoitusta varten, mikäli sitä halutaan lisätä jälkikäteen opastukseen. Ulko-opastuksessa pistekirjoitusta ei ole huomioitu, mutta opastekartat on mahdollista toteuttaa esimerkiksi kohokarttana, sillä karttojen grafiikka on pyritty pitämään yksinkertaisena ja selkeänä.

4.3.3 Opastejärjestelmää tukevat sovellukset

Opastejärjestelmän ilmettä on mahdollista soveltaa erilaisiin sovelluksiin, jotka eivät suoraan lukeudu perinteiseen opastejärjestelmään, mutta tukevat opastamistaalueella ja saattavat olla osalle käyttäjistä tärkeä osa opastamisprosessia (Kuvio 41).

Potilaskutsukirjeissä ja sairaanhoitopiirin Internetsivuilla esitetään sairaalan alue kartan avulla. Loppukäyttäjän on mahdollista tarkistaa jo kotoa etukäteen, minne hän on tulossa. Kartta auttaa hahmottamaan sairaalaa ja näin ollen opastusprosessi alkaa jo kotoa.

Taskukartan avulla sairaalan toimitilat ovat aina käden ulottuvilla. Sairaalan henkilöstö saattaa joutua ohjeistamaan eksyneitä asiakkaita oikeaan suuntaan ja kerroksiin. Taskukartan avulla on nopea tarkistaa minne päin käyttäjän on lähdettävä. Taskukartta on mahdollista toteuttaa myös esimerkiksi englanniksi ja ruotsiksi, jolloin se voitaisiin jakaa sairaalan vieraskielisille asiakkaille käyttöön.

Opastejulisteet alueella kehottavat käyttäjiä toimimaan tiettyjen tapojen mukaan. Esimerkiksi sairaala on savuton, ja tupakoitsijoita ohjataan tupakka-alueille. Opastejulisteiden avulla tieto sairaalan savuttomuudesta on tuotavissa selkeästi esille. Ympäristö pysyy myös myönteisenä, kun alueella ei lue jokapaikassa kieltoilmauksia.

Kuvio 41. Ilmettä tukevat sovellukset

5 GRAAFISEN ILMEEN YLLÄPITÄMINEN JA TOTEUTTAMINEN

5.1 Opastejärjestelmän ohjeistaminen

Opastejärjestelmäkonseptin graafinen ilme kootaan ilmettä varten toteutettuun ohjeistoon. Ohjeiston lisäksi opasteet ja ilmeen peruselementit liitetään ohjeiston mukaan sähköisessä muodossa vektoritiedostoina. Ohjeistossa esitellään ilmekonsepti ja havainnollistetaan ilmeen toistuminen erilaisissa opasteissa ja sovelluksissa.

Pohjola (2003, 152) kertoo että ohjeiston avulla visuaalinen ilme pystytään esittämään yhtenäisenä ja ehjänä kokonaisuutena. Ohjeisto myös pitää ilmeen johdonmukaisena, sillä ohjeistosta on mahdollista tarkistaa kuinka ilmettä tulee käyttää erilaisten ongelmatilanteiden kohdalla. Kohderyhmänä Pohjolan mukaan voivat olla esimerkiksi organisaation sisäiset kohderyhmät tai yhteistyökumppanit. Konseptin ohjeiston pääasiallisena kohderyhmänä ovat sairaanhoitopiirin opasteista vastaavat suunnittelijat, jotka ovat tekemisissä opasteiden ilmeestä.

Graafinen ohjeisto voidaan jakaa kolmen erilaisen tason mukaan; brändin määrittelyssä kerrotaan tavoitteen kuvaus sekä sovellusalueen rajoitukset ja tavoitteet. Kuvailuvassa tasossa kerrotaan tuotteen visuaalisesta ilmeestä. Siinä esitellään konseptin identiteettiin vaikuttavat eri elementit ja rajoitukset. Tekninen taso määrittää toteutusohjeet elementeille. (Pohjola 2003, 154.)

Pohjolan mukaan (2003, 154) ohjeiston formaattiin ja laajuuteen vaikuttaa yrityksen koko. Jos ohjeistossa esitettävän materiaalin kanssa on tekemisissä suuri joukko ihmisiä, tarkat määreet ja ohjeet auttavat ilmeen oikeaa käyttöä. Sähköisessä muodossa oleva ohjeisto on nopeaa ja helppoa jakaa isommalle työryhmälle.

Opastejärjestelmän ilmeen konseptin ohjeiston päätarkoitus on koota ilme esitettävään muotoon, jotta ilmeen elementit ja konseptin aikana tehdyt ratkaisut ovat tutkittavissa ja havainnoitavissa. Ohjeisto ei määrittele tarkkaan elementtien teknisiä ratkaisuja.

5.2 Ilmeen kehittäminen

Konseptin ilme on pyritty suunnittelemaan siten, että se on muunneltavissa erilaisia opastustilanteita varten ja ilmettä on mahdollista soveltaa uusiin tilanteisiin sopivaksi käyttämällä ilmeen perustelementtejä.

Lopullinen toteutettavissa oleva ilme vaatii tarvittavan teknologian tuntemusta, kuten Kettusen esittämässä Crawfordin konseptiajattelussa mainittiin. Opaste-pohjien suunnittelua tai valmiita opasteita varten suunnitellun järjestelmän teknisten kriteerien tietämys auttaa opasteiden hahmottamista ympäristöstä. Esimerkiksi pintamateriaalien valinnassa voidaan kiinnittää huomiota pinnan heijastamiseen. Valon heijastus saattaa vaikeuttaa informaation havainnointia.

Opasteiden konsepti-ilme on suunniteltu sairaalan pääkäyttäjiä, eli asiakkaita varten. Ilmettä on mahdollista laajentaa esimerkiksi henkilökunnan ja logistiikan tarvitsemien opasteiden avulla.

6 POHDINTA

6.1 Tavoitteiden onnistuminen

Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella konsepti, joka palvelee käyttäjiä. Tutkimusten avulla selvitettiin, millaisista osista toimiva opasteiden ilme rakennetaan. Vaikka loppukäyttäjien ei missään vaiheessa oltu suoranaisesti yhteydessä, heidän tarpeet on pyritty huomioimaan. Loppukäyttäjien erilaisia tarpeita selvitettiin vertailu-tutkimuksessa, jolloin erilaisia opasteissa toteutettuja ratkaisuja käytiin tarkastamassa vastaavanlaisissa opastejärjestelmissä. Tutkimuksen kohteiden opasteita verrattiin keskenään ja hyväksi havaittuja ratkaisuita pystyttiin hyödynnetämään työssä.

Sairaanhoitopiirin asettamat tavoitteet konseptin opasteiden ilmeelle täyttyivät vaihtelevasti. Tutkimuksen edetessä ilmeen kannalta tehtiin ratkaisuja, jotka vaikuttivat sairaanhoitopiirin kyselytutkimuksessa esiin tulleiden toiveiden toteutumiseen. Esimerkiksi opasteiden rakennetta ei lähdetty muuttamaan värikoodien avulla, vaan päädyttiin pitämään vanha rakenne ja tuettiin sitä lisäämällä rakennusosatunnisteita ja käytäväkarttoja.

Opasteiden päivitettävyyteen on pyritty kiinnittämään huomiota, jotta se olisi vaivatonta. Tällöin opastus pysyy johdonmukaisena eivätkä opasteet opasta väärin. Opastusprosessin yhtenäistämiseen pyrittiin ja potilaskutsuja varten suunniteltiin ulko- ja sisäopastuksen ilmeeseen sopiva karttapohja. Samoin Internetiin vietävät kartat ovat yhtenäisiä sairaalan opastuskarttojen kanssa. Yhtenäinen opasteiden ilme vaikuttaa sairaalasta syntyvään kuvaan ja viestii osaltaan sairaalan hyvinvointipalveluista osana informaation välittäjänä.

Hyvästä ja onnistuneesta opastuksesta harvoin tulee kommentteja mutta huonosti toimiva opastus on havaittavissa eksymisinä ja suorana palautteena informaation puutteellisuudesta. Parhaiten lopullisen vastauksen opasteiden konsepti-ilmeen toimivuudesta saa toteuttamalla sen alueella.

B-osan opastekartat ovat olleen vuoden 2012 alusta lähtien testikäytössä kyseisen rakennusosan porras- ja hissialueilla. Testijakso kestää kesäkuun alkuun, jonka

jälkeen opasteista tuleva palaute kerätään. Kesän aikana on tarkoitus alkaa muuttamaan ja päivittämään opastusta Y- talon valmistumisen takia, jotta käyttäjät osaavat liikkua kantasairaalan ja uuden rakennuksen välillä.

6.2 Työn hyödynnettävyys

Opinnäytetyönä tehtyä tutkimusta on mahdollista hyödyntää vastaavanlaisissa opastejärjestelmien suunnittelussa. Opastejärjestelmän kohderyhmä on laaja, eikä sillä ole isoja yhdistäviä tekijöitä. Universaalin suunnittelun kautta lähestyttyä tutkimusta on mahdollista hyödyntää vastaavanlaisissa projekteissa. Suppeamman kohderyhmän omaavan opastejärjestelmän suunnitteluun tutkimus antaa hyvän lähtökohdan, jota on mahdollista suunnata kohderyhmän erityisten tarpeiden suuntaan. Lähdekirjallisuuteen perustuva tutkimusosuus havainnollistaa toimivan opasteen ilmeen eri elementtejä ja miten ilmeen elementtien suunnittelussa tehtäviä ratkaisuja on mahdollista lähteä pohtimaan.

Sairaanhoitopiirin on mahdollista käyttää työtä esimerkiksi tulevien opasteurakoiden vertailukohtana, tai hyödyntää konseptia suoraan opasteiden suunnittelussa. Opasteiden konsepti on suunniteltu perinteisiä opasteita varten, mutta sitä voi käyttää hyödyksi myös esimerkiksi sähköisten opasteiden ilmeessä, jos tulevaisuudessa sairaalassa ollaan uusimassa formaattia isommin.

Konseptissa toteutetut isoimmat graafiset ratkaisut, kuten pääelementit ja kartat, toimivat sähköisissä sovelluksissa. Konseptin suunnittelijana ja tutkimuksen tekijänä minulla oli mahdollisuus paneutua informaatiografiikkaan ja opasteiden suunnitteluun. Opintojen aikana en ollut ennen viimeistä opiskeluvuotta ollut näin kattavasti tekemisissä aihepiirin kanssa. Tietenkin jokaisessa työssä informaatiografiikka ja informaation esittäminen tulee jollain tapaa esille, mutta opinnäytteessä pääpaino oli aihepiirissä. Koin saavani itse työstä tietoa ja taitoa informaatiografiikkaan liittyen. Opinnäytetyö avasi itselleni myös työpaikan Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriltä, jossa tällä hetkellä työskentelen graafisen suunnittelun tehtävissä.

LÄHTEET

- American Institute of Graphic Arts. Symbol signs. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 25.5.2011]. Saatavana: <http://www.aiga.org/symbol-signs/>.
- Arnkil, H. 2008. Värit havaintojen maailmassa. 2. uud. p. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu. Taideteollisen korkeakoulun julkaisija B85.
- Coles, S. 2007. FF DIN. [Verkkoartikkeli]. Typophile. [Viitattu 12.3.2010]. Saatavana:<http://typophile.com/node/32973>.
- Daniels, S. 2005. Helvetica. [Verkkoartikkeli]. Typophile. [Viitattu 6.1.2011]. Saatavana:<http://typophile.com/node/13514>.
- Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. 2010. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoito piiri; Graafinen ohjeisto. [PDF-dokumentti]. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. [Viitattu 28.11.2010]. Saatavana: Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriltä.
- Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. 2011. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoito piiri; Ihmisen terveyden tähden. [PDF-dokumentti]. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. [Viitattu 6.3.2012]. Saatavana: http://www.epshp.fi/files/111/SHPesitys_2011.pdf.
- Fiske, J. 2001. Merkkien kieli: Johdatus viestinnän tutkimiseen. Pietilä, V, Suikkanen, R. & Uusitupa, T. 7. Uud. p. Jyväskylä: Vastapaino.
- Gibson, D. 2009. The Wayfinding Handbook; Information Design for Public Places. New York: Princeton Architectural Press.
- Jacobson, R. 1999. Information Design. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Herwig, O. Bruce, L. 2008. Universal design: Solutions for a barrier-free living. Boston: Birkhäuser Verlag AG.
- Hyppönen, H. 2000. Mainstreaming teknologiasuunnittelussa. Teoksessa: Keinonen, T: Miten käytettävyys muotoillaan?. Helsinki: Nokia Oyj, 106-127.
- Housley, J. 1999. Benchmarking - is it worth it? Teoksessa: Perspectives: Policy and Practice in Higher Education. Journal of the Association of University Administrators. Volume 3, Issue 3. 74-79.
- Itkonen, M. 2007. Typografian käsikirja: Kolmas laajennettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Keinonen, T., Andersson, J., Bergman, J-P., Piira, S & Säaskilahti, M. 2004. Mitä tuotekonseptointi on?. Teoksessa: Keinonen, T & Jääskö, V: Tuotekonseptointi. Helsinki: Teknologianinfo Teknova Oy, 9-47.
- Keinonen, T., Kokkonen, V., Piira, S & Takala, R. 2004. Konseptisuunnittelun työtapoja. Teoksessa: Keinonen, T & Jääskö, V: Tuotekonseptointi. Helsinki: Teknologianinfo Teknova Oy, 49-79.
- Kettunen, I. 2000. Muodon palapeli. Porvoo: Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta. Julkaisusarja D3.
- Lidwell, W., Holden, K. & Butler, J. 2010. Universal Principles of Design. Massachusetts: Rockport Publishers, Inc.
- Mutikainen, S. & Parkkinen, K. 2010. Käyttäjälähtöinen opastus. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Tekniikan yksikkö, tietojenkäsittelyn koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Julkaisematon.
- Näköaistimus. [Verkkoartikkeli]. Näkövammaisten keskusliitto ry [Viitattu 13.5.2010]. Saatavana: <http://www.nkl.fi/fi/etusivu/tietoa/aistimus>.
- Olympic Games Museum. Olympic Games Mexico City. [kuva]. [15.2.2010]. Saatavissa: <http://www.olympic-museum.de/pictograms/Picto1968.htm>.
- Olympic Games Museum. Olympic Games Munich. [kuva]. [15.2.2010]. Saatavissa: <http://www.olympic-museum.de/pictograms/Picto1972.htm>.
- Olympic Games Museum. Olympic Games London. [kuva]. [15.2.2010]. Saatavissa: <http://www.olympic-museum.de/pictograms/Picto2012.htm>.
- Patton, P. 2009. Neurath, Bliss and the language of the pictogram. [Verkkoartikkeli]. AIGA. [Viitattu 12.3.2010]. Saatavana: <http://www.aiga.org/neurath-blissand-the-language-of-the-pictogram/>.
- Pohjola, J. 2003. Ilme: Visuaalisen identiteetin johtaminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rihlana, S. 1997. Värioppi. 6. uud. p. Tampere: Rakennustieto Oy.
- Shedroff, N. 2000. Information Interaction Design: A Unified Field Theory of Design. Teoksessa: Jacobson, R (toim.) Information Design. Massachusetts: The MIT Press, 267-292.
- Symbol signs. [Verkkoartikkeli]. AIGA. [Viitattu 25.5.2011]. Saatavana: <http://www.aiga.org/symbol-signs/>.

- Tiehallinnon selvityksiä 15. 2005. Opastemerkkien luettavuus. [PDF-dokumentti]. Tiehallinto. [Viitattu 6.7.2010]. Saatavana: http://alk.tiehallinto.fi/julkaisut/lista_selvitykset.htm#2005.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, S. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Transport for London. 2010. Standard Tube map. [kuva]. [9.2.2010]. Saatavissa: <http://www.tfl.gov.uk/gettingaround/14091.aspx>.
- Uebele, A. 2009. Signage systems+ information graphics: a professional source-book. Kääntäjä David H. Wilson. London: Thames & Hudson.
- Vuokko, P. 2003. Markkinointiviestintä – Merkitys, vaikutukset ja keinot. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Yli-Karhu, T., Kotilainen, H., Nykänen, E. & Porkka, J. 2011. Käyttäjälähtöinen Ytalo-hankkeen loppuraportti. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. Julkaisusarja B: Raportit.

LIITTEET

LIITE 1 Vertailututkimus

Kohde: Tampereen yliopistollinen keskussairaala

Kohderyhmä: Pirkanmaan alueen tervyshuoltoa tarvitsevat ihmiset

Lyhyesti opastejärjestelmästä:

Opastejärjestelmä koostui sisä- ja ulko-opastuksesta. Matkalla pääsimme tutustumaan sisäopastukseen. Alueen opasteita ollaan päivittämässä ja yhtenäistämässä.

Opasteiden formaatti:

Opasteet koostuvat perinteisistä opasteista. Myös sähköistä opastusta oli, mutta pääpaino opastuksella oli opasteviitoissa ja kartoissa. Lisäksi yksi irrallinen lattiaviivaopaste ohjasi röntgeniin.

Opasteiden kylttipohjat on pyritty pitämään yhtenäisenä värityksen avulla. Lisäksi opastus koostui oviin lisätystä tunnistusopasteista, jotka oli toteutettu tarran avulla.

Typografia:

Typografia on pyritty pitämään selkeänä ja isona. Opasteissa oli käytetty pienkirjaimia ja kirjaintyyppin leikkaus oli lihavoitu.

Värit:

Väritys on pidetty yksinkertaisena mustan ja valkoisen avulla. Ainoat opastuksessa olevat muut värit löytyivät lattiaopasteesta ja opastekartasta. Opastepohjan ja opaste tekstien kontrastiin oli kiinnitetty huomiota.

Opastepohjat olivat valkoiset ja tekstit mustia. Osassa tiloista opasteet hukkuivat kuitenkin ympäristöön, sillä seinät olivat valkoiset.

Valaistus:

Opasteita ei olti valaistu mitenkään erityisesti. Hissiopasteiden edessä oli kuitenkin fleksi, joka heijasti ikävästi valoa ja häytti opasteen luettavuutta.

Piktogrammit:

Opasteissa ei ollut piktogrammeja muuten kuin vessoissa.

Mitä vinkkejä konseptia varten kohteen opastus voisi tarjota:

Yksittäisestä lattiaviivaopasteesta oli tullut positiivista palautetta, että sen avulla on helppo löytää perille. Sisäopasteiden ilme on johdonmukainen, kun kaikki opasteet tukevat suunniteltua mallia. Myös opasteiden muokattavuus ja päivitettävyyys helppoa yhtenäisen ilmeen takia. Lisäksi opasteiden ilme tukee kutsukirjeiden ja internetin opastuksen ilmeitä.

LIITE 2 Vertailututkimus

Kohde: Sosiaalipalvelujen kuntayhtymä Eskoo

Kohderyhmä: Kehitysvammaiset

Lyhyesti opastejärjestelmästä:

Opastejärjestelmä koostui sisä ja ulko opasteista. Opastuksessa oli käytetty hyödyksi piktogrammeja.

Opasteiden formaatti:

Opastejärjestelmä oli perinteinen, jossa informaatio viestitettiin tekstin ja kuvan avulla. Lisäksi kartat olivat kohokarttoja. Niissä on käytetty erilaisia materiaaleja havainnollistamaan alueen eri toimipisteitä.

Typografia:

Typografia on pyritty pitämään selkeänä. Sanat ovat pienaakkosin merkittyinä.

Värit:

Opasteiden päävärinä on tumman vihreä, typografia on valkoista ja kuvia varten opasteissa on valkoinen tausta. Pääkartassa on lisäksi tummansinistä, keltaista ja punaista.

Valaistus:

Opasteita ei ole erityisemmin valaistu eikä valaista ole käytetty opastimena.

Piktogrammit:

Jokaisessa opasteessa on pyritty kertomaan informaatio myös kuvan avulla.

Mitä vinkkejä konseptia varten kohteen opastus voisi tarjota:

Piktogrammien käytöstä on tullut hyvä palautetta. Käyttäjät hahmottavat opastamisen erilailla ja toisille jää paremmin kuvat mieleen kuin sanat. Lisäksi opasteita on mahdollista tulkita, vaikka tekstiä ei ymmärtäisi.

LIITE 3 Vertailututkimus

Kohde: Kauppakeskus Kamppi

Kohderyhmä: Kauppakeskuksen asiakkaat sekä bussiterminaalin matkustajat

Lyhyesti opastejärjestelmästä:

Opastejärjestelmä koostui sisäopasteista, jotka oli jaettu kauppakeskuksen opasteisiin sekä bussiterminaalin opasteisiin. Lisäksi bussiterminaalissa oli sähköisiä opasteita, joita en ole ottanut vertailututkimuksessa huomioon.

Opasteiden formaatti:

Opastejärjestelmä oli perinteinen. Lisäksi opasteissa oli mietitty esteettömyyttä lattiaan luodun opastuksen avulla. Opastejärjestelmän opastekyltit ovat valaistuja.

Typografia:

Typografia on pyritty pitämään selkeänä. Sanat olivat pienaakkosin merkittyinä.

Värit:

Opasteet oli jaettu värien avulla. Punaisella pohjalla olevat opasteet ohjasivat kauppakeskus alueelle ja siniset opasteet bussiterminaalisiin.

Muuten opasteet olivat vaalean harmaita ja tekstit mustalla. Värien avulla opasteet erottuivat miljööstä

positiivisesti.

Valaistus:

Opasteet olivat valaistuja ja valon avulla opasteen kontrastia ympäristöstä oli pyrytty tuomaan esille.

Piktogrammit:

Opasteissa käytettiin piktogrammeja tekstin tukena. Lisäksi wc-tilat on merkitty piktogrammihahmoilla.

Mitä vinkkejä konseptia varten kohteen opastus voisi tarjota:

Lattiaopastus ja kattoihin liitetty valonauha tukevat tilassa kulkemista. Värikoodaus ja opasteiden informaation jakaminen kahteen oeri osaan auttaa hahmottamaan, mitä opasteesta on katsottava jos esimerkiksi on kiire bussiin.

LIITE 4 Vertailututkimus

Kohde: Näkövammaiskeskus Iiris

Kohderyhmä: Näkövammaiset / Heikkonäköiset

Lyhyesti opastejärjestelmästä:

Tutustuimme sisäopastukseen, joka koostui perinteisten opasteiden lisäksi ääniopastuksesta mm. hisseissä ja pääsisäänkäynnillä. Lisäksi opasteita luettiin käsien avulla. Myös valaistus toimi opasteena.

Opasteiden formaatti:

Opastuksessa on tärkeää että käyttäjä pääsee opasteen lähelle ja pystyy tunnustelemaan opastetta. Opasteen eri elementit, esimerkkinä kirjaimet, on erotettu opasteen pohjasta erilaisten materiaalien avulla.

Lisäksi rakennuksen pintamateriaalit valinnassa oli kiinnitetty huomiota opastuksen. Esimerkiksi lattiassa kulki lista, joka toimi lattiaopasteena.

Typografia:

Typografia on pyritty pitämään selkeänä ja isona. Lisäksi mukana on käytetty pistekirjoitusta.

Värit:

Värien valinnassa on kiinnitetty huomiota erityisesti kontrastieroihin. Opasteet erottuvat tilasta ja opasteen tekstit ja kuvat erottuvat opastepohjasta. Opastepohjat ovat pääsääntöisesti tummia.

Valaistus:

Valaistusta on käytetty myös osana opastamista. Valaisimet esimerkiksi korostavat käytäviä ja niitä seuraamalla tilassa on myös mahdollista liikkua.

Piktogrammit:

Piktogrammeilla tai erilaisilla kuvilla ei ole isoa osaa opastuksessa. Vain vessat on merkitty piktogrammien avulla.

Mitä vinkkejä konseptia varten kohteen opastus voisi tarjota:

Opasteiden lukuetaisyys ja saavutettavuus oli mietitty tarkkaan, sillä opasteita on päästävä tunnustelemaan käsin.

Kontrasteihin kiinnitetty erityisesti huomiota. Värikontrastien lisäksi myös materiaalit valittu tarkkaan, jotta opastettava informaatio on välitettävissä helposti. Pääsisäänkäynnin edessä esimerkiksi rakennuksen kartta on suunniteltu luettavaksi tuntoaistia käyttäen.

Pistekirjoitus otettu opasteissa huomioon. Myös esimerkiksi porraskäytävissä kaiteiden päissä pistekirjoituksella kerrosnumerot.

LIITE 5 Vertailututkimus

Kohde: Invalidiliiton kuntoutuskeskus Synapsia

Kohderyhmä: Kuntoutuskeskuksessa kuntoutetaan henkilöitä, joilla on selkäydin- tai aivovaurio.

Lyhyesti opastejärjestelmästä:

Opastejärjestelmä koostui sisä- ja ulko-opastuksesta. Tutustuimme sisäopastukseen.

Opasteiden formaatti:

Opastejärjestelmä oli perinteinen. Mukana ei ollut sähköistä opastusta. Järjestelmä koostui opastekylteistä ja kerroskartoista.

Välillä tuntui että opastejärjestelmä ei antanut tarpeeksi tilaa opastaa sillä esimerkiksi huoneistojen lähellä huonene käyttäjät olivat jättäneet omia viestejä oven ulkopuolelle. Jokin opastetasku olisi ollut siisti ratkaisu.

Typografia:

Typografia on pyritty pitämään selkeänä. Sanat olivat pienaakkosin merkittyinä.

Värit:

Järjestelmä nojasi väreihin. Jokainen kerros oli jaettu kahtia ja jokaisella osalla oli oma väri, joiden mukaan opasteet oli jaettu. Pääsisääkäynnin edessä olevasta kartasta pystyi tarkistamaan minne päin lähteä ja tarkistamaan alueen väriytyksen.

Muuten opasteet olivat vaalean harmaita ja tekstit mustalla. Värien avulla opasteet erottuivat miljööstä positiivisesti.

Valaistus:

Valaistukseen ei erityisesti oltu kiinnitetty huomiota opasteiden osalta.

Piktogrammit:

Opasteissa ei ollut piktogrammeja muuten kuin vessoissa.

Mitä vinkkejä konseptia varten kohteen opastus voisi tarjota:

Opasteiden sijainnissa oli kiinnitetty huomio opasteen saavutettavuuteen. Kohderyhmä liikkui pyörätuolien avulla, joten opasteita oli laskettu alemmaksi. Näin opasteita oli mukavampi lukea.

Värikoodaus toimi hyvin rakennuksessa ja siitä oli tullut positiivista palautetta käyttäjiltä. Värit myös lisäsivät opasteiden huomioarvoa, mutta eivät nostaneet opasteita liikaa tilasta.

LIITE 6 Vertailututkimus

Kohde: Eskoo sosiaalipalvelujen kuntayhtymä

Kohderyhmä: Kehitysvammaiset

Lyhyesti opastejärjestelmästä:

Opastejärjestelmä koostui sekä ulko- että sisäopasteista. Piktogrammeilla oli suuri merkitys informaation välittämisessä.

Opasteiden formaatti:

Opastejärjestelmä oli perinteinen. Mukana ei ollut sähköistä opastusta. Järjestelmä koostui opastekylteistä ja kartoista. Osa kartoista on toteutettu käyttämällä erilaisia pintamateriaaleja.

Typografia:

Typografia on pyritty pitämään selkeänä. Sanat olivat pienaakkosin merkittyinä.

Värit:

Opastepohjien pääväritys on tumman vihreä. Tekstit ja kuvat ovat valkoisia, jolloin kontrastiero taustaan on suuri. Ulko-opasteissa kesäaikaan opasteet saattoivat hukkua vihreään ympäristöön.

Valaistus:

Valaistukseen ei erityisesti oltu kiinnitetty huomiota opasteiden osalta.

Piktogrammit:

Piktogrammit toistuivat jokaisessa opasteessa. Niiden avulla opastettiin toimipisteitä. Piktogrammien avulla viestin välittymistä tuettiin, sillä opasteita pystyi tulkitsemaan vaikka ei olisi tiennyt mitä toimipisteen nimi pitää sisällään,

Mitä vinkkejä konseptia varten kohteen opastus voisi tarjota:

Piktogrammit sopivat kyseisen opastejärjestelmään ja niistä on tullut positiivista palautetta. Kuva tuki informaation välittymistä.